

1 Korin

Korin äbot täņpani täņo nadäk ätu yöpä siwoņtakta Poltä manbiņam ņo kudän täņkuk

¹ Näk Pol, Anutu täņo nadäk tawaņ terak Kristo Jesu täņo aposoro itat. Täņpäkaņ notninpak Sostenes-kät nektä man ño kudän täņpäņ Anutu täņo äbot täņpani ämawebe Korin yotpärare-ken itkaņ inta peda äretak. ² *Inä Jesu Kristotä Anutu injamiken yöpän-siwoņ tawäpäņ tepmaņpani. Jesu Kristo uwä in ba nintäņo Ekäni, ba ämawebe komeni komeni Ekäninin Jesu Kristo iniņoret täkaņ unitäņo Ekäni kubä ugän. Nin kudup Anututä kudupi ämawebeniye ude itta yäņpäbä nipmaņpani. ³ *Eruk Anutu Nanin-kät Ekäni Jesu Kristoken nanik orakorak ba bänep pidämtä intä terak äroton.

Poltä Anutu bänep täga man iwetkuk

⁴ Kristo Jesu terak Anututä bänep iron taņi täņ tamiņkuko unita inta yäņpäņ kadäni kadäni Anutu bänep täga man iwet täyat. ⁵ Bänep täga man iwet täyat uwä ñodeta; Kristo terak iron taņi täņ tamani. Kristo uterak Anututä imaka säkgämän säkgämän inken pewän tokņeņ parirän u gänaņ it täkaņ. U täņkentäņ tamiņirän mani bureni nadäwä tärewäpäņ mejintä u yäņahäk täkaņ. ⁶ Bureni! Kristo täņo man in täwetkumäņo u bänepjin-ken

---

* **1:2:** 1Ko 6:11; Apos 9:14   * **1:3:** Rom 1:7

jäwäri äpmonjuk. ⁷ *Unita apiño Ekäninin Jesu Kristotä änenji äbäkta dapun käronj täñ itkañ-ken Munapik-ken nanik iron kubäta nämö wäyäkñek täkañ. ⁸ *Täñpäkañ Kristo unitä täñ-kehäromtañ tamiñirän nämö kwitañpäñ it yäpmäj äronjirä Ekäni Jesu Kristo täño kadäni pähap api ahäj tamek. Ude täñ-kehäromtañ tamiñirän kadäni pähap uken momijin nämotä api itneñ. ⁹ *Täñpäkañ Anutu u man kubä-yäj kubä-yäj nämö täk täyak. Nämö, u nanaki Ekäninin Jesu Kristo ukät bänep kubägän itta yäñpäbä nipmañkuko uwä imaka täñ tamikta yäñkuko u pära nämö, bureniğän api täñ tamek.

Äbot täñpani bämopi-ken duñ-wewek ahäjñuk

¹⁰ *Eruk notnaye, Ekäninin Jesu Kristo wäpi terak man kehäromi ñode täwetat; In yäñawät-awät nämö täneñ. Nämö, duñ-wewek man peñpäñ nadäk-gärip kubägän peñpäñ äbot kubägän ude kañ irut. ¹¹ Notnaye, äma ätu notjinpak Kloe unitä äbotken naniktä äbä ñode näwetkuñ; In bämopjin-ken yäñawät-awät terak man mebäri mebäri ñode yäk täkañ; ¹² *In ätutä Ninä Pol iwat täkamäj yäj yäk täkañ. Yäjirä ätutä Nin Apolos iwat täkamäj yäj yäk täkañ. Täñ, ätutä Nin Pita iwat täkamäj yäj yäk täkañ. Täñ, ätutäwä ñode yäk täkañ; Ude nämö, nin uwä Kristo iwat täkamäj yäj yäk täkañ. ¹³ Wa! Ude täk täkañ uwä Kristo kwäk duk täkañ bumik! Jide? Pol näkä inta yäñpäñ päya kwakäp terak äronkut? Ba näk näwaräntäkta ume yäpuñ?

* **1:7:** Luk 17:30; 2Te 1:7; Tai 2:13

* **1:8:** Plp 1:6; 1Te 3:13, 5:23

* **1:9:** 1Jo 1:3; 1Ko 10:13; 1Te 5:24

* **1:10:** Plp 2:2

* **1:12:**

1Ko 3:4; Apos 18:24-28; Jon 1:42

14 *Nämoinik, näk in mäyap nämö ärut tamiŋkuro unita Anututa bänep täga nadäŋ imitat. Näk Krispus kenta Gaius ugänpäŋ ume ärut yämiŋkut. 15 Unita kubätä Näk Pol iwaräntäкта ume yäput yäŋ yänaŋi nämö. 16 *E, Stefanas äboriye imaka ume ärut yämiŋkut. Täŋkaŋ äma ätu ume ärut yämiŋkut ba nämö ärut yämiŋkuro u nämö nadätat. 17 *Bureni täwetat, Kristotä ume ärutärut piä täкта nämö nepmaŋpän äbut. U iniken Manbiŋam Täga yäŋahäкта naniŋ kireŋkuk. Täŋpäkaŋ mani biŋam yäŋahäk täyat uwä kome täŋo nadäk-nadäk terak nämö yäŋahäk täyat. Nämö, ude täŋira Kristotä päya kwakäp terak kumbuko unitäŋo kehäromi imaka jopi kubä täŋpekta.

Anutu täŋo kehäromi u Kristo

18 *Täŋpäkaŋ ämawebe paot-paotta biŋam täŋpanitä päya kwakäp täŋo manbiŋamta nadäŋirä guŋ täŋo man ude täk täyak. Täŋ, ämawebe waki keriken nanik nimagurani ninä manbiŋam u nadäŋitna Anutu täŋo kehäromi, ämawebe yäpätägakta, ude täk täyak. 19 Unita Anutu täŋo man ŋode kudän täwani;

Näk äma nadäk-nadäk ikek yäŋ yäwerani unitäŋo nadäk-nadäki api pewa paotneŋ.

Nadäk-nadäki pewa paorirä guŋ ude api itneŋ yäk.
Ais 29:14

---

* **1:14:** Apos 18:8; Rom 16:23   * **1:16:** 1Ko 16:15   * **1:17:** Mat 28:19; Jon 4:2   * **1:18:** 2Ko 4:3; Rom 1:16

20 *Eruk u kawut! Äma nadäk-nadäki ärowani nitek unita jide yänayän? Ba äma man kudän äpmonpani daniñpäñ nadäk täñpanita jide? Ba äma kome ñonitäño man yäkta meni pidämi unita jide yänayän? Ude nämo! Anututä kome ñonitäño nadäk-nadäk ärowani täñpewän guñ täño nadäk-nadäk ude äworeñkuk.

21 *Uwä ñode; Anututä iniken nadäk iwatpäñ kädet itpipiñpewän ämawebetä iniken nadäk-nadäk terak Anutu täño mebäri täga nämo nadäwä tumneñ. Unita Anututä kädet kubä pewän ahäñkuko u ñode; Ämawebe, guñ täño man nintä yäñahäwani u nadäñpäñ Jesuta nadäkinik täk täkañ uwä Anututä ämawebe u inita biñam yämagut täyak. 22 *Bureni, Juda ämatä kudän kudupi kakta wari yäk täkañ, ba Grik ämatä kome täño nadäk-nadäk ärowani unita nadäkinik täk täkañ. 23 *Upäñkañ ninä man ñode yäñahäk täkamän; Kristo u päya kwakäp terak kumbuk! Täñpäkañ Juda ämatä man u nadäñirä nadänañi nämo ude täk täyak. Ba Grik ämatä man u nadäñirä guñ täño man ude täk täyak. 24 *Upäñkañ ämawebe Anututä inita biñam iwoyäwani, Juda äbotken nanik ba Grik äbotken nanik imaka, Kristo täño biñam u nadäñitna Anutu täño kehäromi ba nadäk-nadäk kädet bureni ude täk täyak. 25 *Bureni-inik, Anutu täño man ämatä u nadäñirä guñ täño man täk täyak uwä kome täño nadäk-nadäk irepmit morek täyak. Täñkañ Anutu täño täktäki, ämatä u kañpäñ nadäñirä kwini ba

---

* 1:20: Ais 19:12; Ais 33:18; Ais 44:25; Jop 12:17 * 1:21: Mat 11:25 * 1:22: Mat 12:38; Apos 17:28,32 * 1:23: Rom 9:32; 1Ko 2:14 * 1:24: Kol 2:3 * 1:25: 2Ko 13:4

jopi ude tāk täyak uwä äma täño kehäromi irepmit morek täyak.

26 *Eruk notnaye, in jidewanitä irirä Anututä yänpäbä tepmaņpän inita biņam täņkuņ? Komen äma iņamiken inken nanik mäyaptä äma nadäwani ude nämo itkuņ. Ba inken nanik mäyaptä äma ekäni ude nämo itkuņ. Ba inken nanik mäyaptä udegän, äma wäpi biņam ikek täño ironiņiye nämo itkuņ. 27 Wäpjin biņam ikek nämo upäņkaņ komen ämatä mäyäk tawut yänpäņ Anututä ämawebe nadäk-nadäki guņ täño bumik upäņ inita iwoyäņkuk. Ba komen äma inita nadäņirä kehäromi niked täņpani unitä mäyäk nadäkta, ämawebe kwini yäņ yäwerani upäņ inita yäpuk. 28 Uwä ämawebe wäpi biņam ikek nämo, upäņ yämagutkuk, ba ämawebe äma nadäkinik nämo täņpanitä unita nadäwä äpani-inik, jiraņ ude tāk täkaņ upäņ yäpuk. Ude täņkaņ imaka komen ämatä nadäwä ärowani tāk täkaņ u awähutkuk. 29 *Ude täņkuko uwä äma kubätä Anutu iņamiken iniken wäpi yäpmäņ akukta käderi täņpipiņkuk. 30 *Unita ket ñode nadäwut! Anututä ini Jesu Kristo dubini-ken tepmaņkuk. Täņpäkaņ Anututä yänpewän Kristo uwä nintäño kome yäpmäņirän Anututä nibäņpäņ Jesu Kristo unitäño nadäk-nadäki tägagämän ba täktäki siwoņi kak täyak. Täņpäkaņ, Kristotä momi täño kehäromi yäpmäņ äpuko unita apiņo momitä nämo nimagurirän kudupi it täkamäņ.

31 *Eruk, ude unita Anutu täño man ñode kudän

---

* **1:26:** Mat 11:25; Jon 7:48; Jem 2:1-5   * **1:29:** Rom 3:27; Efe 2:9
 * **1:30:** Jer 23:5-6; Jon 17:19; 2Ko 5:21   * **1:31:** Jer 9:24; 2Ko 10:17

täwani unitä kaŋ kehärom tawän;

*Äma kubätä imaka kubäta biŋam pähap yäwa yänpänjä
Anutu-tagän biŋam kaŋ yäwän. Jer 9:24*

2

Kristo kumbuko unitäŋo manbiŋam

¹* Eruk notnaye, Anutu täŋo man bureni, bian käbop itkuko u yänhänpän täwetta inken ärenkuro kadäni uken näknaken wäpna biŋam nämo yäpmän akunkut. Man gäripi nitek terak, bänepjin jop ärikta ba äma nadäwani täŋo man terak nämo täwetkut. ²* Nämo, näk ŋode nadänpän ärenkut; Kuŋkaŋ imaka kubä täŋo biŋam nämo api yäwet. Jesu Kristo-tagän, ba u päya kwakäp terak kumbuko unitagän api yänhänpän täweret yän nadäk kehäromi ude penkut. ³* Unita ärenpän kehäromina nitek nämo, umuntanŋaŋ dädatna kwaiŋirä in bämopjinken itkut. ⁴* Tänpäkaŋ manbiŋam yänhänpän täwetkuro uwä äma nadäk-nadäki ärowani täŋo man terak, ba bänep ärik-ärik man nämo täwetkut. Nämo, man täwetkuro uterak Munapik täŋo kehäromini kwawak ahänjirän kaŋpän näkŋo man unita nadäwä bureni täŋkuk. ⁵ Ude täŋkuro uwä nadäkinikjintä äma täŋo nadäk-nadäk terak nämo yeŋgämä penenŋta täŋkut. Nämo, nadäkinikjin Anutu täŋo kehäromi terak yeŋ täpänenenŋta ude täŋkut.

Anutu täŋo nadäk-nadäk täga

---

* **2:1:** 1Ko 1:17   * **2:2:** Gal 6:14   * **2:3:** Apos 18:9; 2Ko 10:1

* **2:4:** 1Te 1:5

6 * Təŋ, ämawebe nadäkiniki äma bureni äworewanitä manbiŋam yəŋahäk täyat unita manbiŋam nadäk-nadäk bureni Anutu-ken nanik pewän ahäwani yəŋ nadäk täkaŋ. Təŋpəkaŋ nadäk-nadäk u kome təŋo nadäk-nadäk nämo, ba nadäk-nadäk kome ŋonitäŋo äma ekäni ekäni, pewä paotta yəwani unitä nadəŋpəŋ yəpməŋ kuŋat täkaŋ u nämo. 7 * Nämoinik, nadäk-nadäk näkä yəŋahäk täyat uwä Anutu təŋo nadäk-nadäk kəbop it yəpməŋ äbuko u. Təŋpəkaŋ nin nadäk-nadäk uterak kunumta biŋam tänetä bian-inik, kunum kenta kome nämo ahəŋirän iwoyəŋkuk. 8 * Təŋ, nadäk-nadäk u kome ŋonitäŋo äma ekäni ekänitä nämoinik nadəwä tumbuŋ. U nadəwä tumbuŋ yəwänaku kunum təŋo Ekäni päya kwakəp terak nämo utpewä kumbän. 9 Təŋpəkaŋ manbiŋam nintä yəŋahäk təkaməŋ unita man kubä Anutu təŋo man ŋode kudän təwani;

Anututä ämawebe gəripi nadəŋ imik täkaŋ unita imaka säkgämän-inik, inipərik kubä təŋtuŋum təŋpəŋ peŋ yəmiŋkuk.

U äma dapuritä nämo kəwani, ba jukunitä nämo nadəwani, ba unita juku piŋpəŋ nadəwä tärenaŋi nämo. *Ais 64:4*

10 * Imaka säkgämän uwä bian kəbop itkukopəŋ Anututä Munapiki terak niwoŋərəŋkuk. Nadəkaŋ, Anutu təŋo Munapikitä imaka kuduptagän nadəwän tərek təyak. Təŋkaŋ Anutu təŋo nadäk-

---

* **2:6:** Efe 4:13; Plp 3:15   * **2:7:** Rom 16:25   * **2:8:** Luk 23:34;
Jem 2:1   * **2:10:** Mat 13:11

nadäk äpmonpani imaka, nadawän tärek täyak.
 11 * Uwä ɲode; Äma kubätä noripaki täño nadäk-nadäki täga nämo nadawän täreneɲ. Nämo, äma u iniken mäjoni-tägän nadäk-nadäki täga nadäwek. Tänpäkaɲ Anutu udegän, äma kubätä Anutu täño nadäk-nadäki täga nämo nadawän täreneɲ. Nämo, iniken Munapiki-tägän täga nadäwek. 12 * Eruk, ninä kome ɲonitäño mäjo nämo yäpumäɲ. Nämo, Munapik Anutu-ken nanik yäpumäño u mebäri ɲodeta yäpumäɲ; Iron mebäri mebäri Anututä nimin̄kuko u nadäna tumäkta. 13 * Unita imaka unitäño manbiɲam yäɲahäk täkamäɲ uwä äma täño man terak nämo täwetpäɲ täwoɲärek täkamäɲ. Nämo, man Munapiktä niwetpäɲ niwoɲärewani uterak täwetpäɲ täwoɲärek täk täkamäɲ. Buren̄i, Munapik täño nadäk-nadäkä man äma Kudupi Munapik ikektä täga nadänaɲi uterak täwetpäɲ täwoɲärek täk täkamäɲ.

14 * Täɲ, ämawebe Kudupi Munapik ikek nämo uwä imaka Munapik-ken nanikpäɲ täga nämo yäpneɲ. Nämo, äma udewanitä imaka Munapik-ken nanik unita nadawä jopi ude täk täkaɲ unita. Ba imaka udewani täño mebäri täga nämo nadawä täreneɲ. Imata, äma Munapik ikek-tägän imaka Munapik-ken nanik täga kaɲpäɲ nadawä täreneɲ.
 15 * Täɲkaɲ äma Munapik ikektä imaka kudup-tagän kaɲpäɲ nadawä tärewäpäɲ yäpmäɲ danik täkaɲ upäɲkaɲ äma Munapik ikek nämo uwä äma unitäño mebäri täga nämo kaɲpäɲ nadawä

* 2:11: Snd 20:27   * 2:12: Jon 16:13-14   * 2:13: 1Ko 2:4

* 2:14: Jon 8:47, 14:17; 1Ko 1:23   * 2:15: 1Jo 2:20

tärewäpäñ yäpmäñ danineñ. Man unita Anutu täño man ñode kudän täwani;

16 * *Komen äma netätä Ekäni täño nadäk-nadäki nadäwän tärewäpäñ nadäk-nadäk ätu imiñkuk?*
Ais 40:13

Täga nämo! Täñ, ninä Kristo täño nadäk-nadäk iñitkamäñ.

3

Äbot täñpanita watä irit täño man

1 * Eruk notnaye, äma Kudupi Munapik ikeкта man täga yäwetnañi, man udewani bian in täga nämo täwetnañi. Nämo, äma kome täño nadäk pen iñiranita täga yäwetnañi udegän täwetpäñ täwoñäreñkut. Kadäni uken in Kristo täño nadäk kädet terak nämo tägañkañ nanak paki ude pen itkuñ. 2 * Unita man täwetpäñ täwoñäreк täñkuro u ketem kehäromi ude nämo, ketem näbäni, nonoñ udewanipäñ tepmäñ towik täñkut. Imata, ketem bureni nakta kehäromi nikek nämo itkuñ. Upäñkañ apiño inidegän itkañ! 3 * In nadäk kädet biani u pen iwaräntäñ yäpmäñ äbäkañ. Notta kokwawak nadäk-nadäk ba yäñ-ämikämik kädet u inken pen pätak. Unita in bänep nadäk-nadäk waki kädetken pen itkañ yäñ bureni täwetat. Komen äma täño kudängän täк täkañ. 4 * In ätutäwä ñode yäk täkañ; Nin Poltä äbotken nanik. Täñirä ätutäwä Nin

---

* **2:16:** Rom 11:34   * **3:1:** Jon 16:12   * **3:2:** Hib 5:12-13; 1Pi 2:2   * **3:3:** 1Ko 1:10-11; 1Ko 11:18   * **3:4:** 1Ko 1:12

Apolostä äbotken nanik yäj yäk täkaņ. Kädet u iwat täkaņ uwä komen äma täņo kädetgän iwat täkaņ.

⁵ Wa! Apolos u äma jidewani? Ba näk Pol imaka, äma jidewani unita nin unitä äbotken nanik yäj yäk täkaņ? Nek watä piä äma jopigän, Ekänitä piä man ini-ini nimiņkuk. Nektä piä täk täkamäk unitä täņpewän in Kristota nadäkinik täņkuņ. ⁶ U man wärani ŋode bumik; Näkä yänat täņpakaņ Apolostä ume piņ yäbat täyak. Upäņkaņ Anututä ini ketem bureni pewän ahäk täkaņ. ⁷Unita äma yänat täņpani u wäpi biņam ikek nämo. Ba äma ume piņ yäbarani u imaka, wäpi biņam ikek nämo. Nämoinik, Anutu, ketem bureni täņ pewän ahäk täkaņ u kubä-tägän wäpi biņam ikek. ⁸ Täņkaņ äma yänat täņpani u ba äma ume piņ yäbarani uwä mebäri kubätagän piä täk täkamän. Unita piä iniken iniken uterak gwäki kowata api yäpdeņ. ⁹ * Unita ŋode täwetat; Nekä Anutu täņo piäken piä kubägän täk täkamäk. Täņpakaņ inä Anutu täņo piä ude.

Ba in eņi kubä Anututä täņ itak ude. ¹⁰ * Täņpakaņ näkä Anututä nadäk namiņkuko uterak eņi täkta mebäri nadawani äma ude itkaņ eņi unitäņo bek äneņkut. Eruk bek uterak äma ätutä eņi päraki täņ itkaņ. Täņpakaņ äma kubäkubä eņi u täkta nadäņ dämiķinik täņkaņ täneņ. ¹¹ * Täņpakaņ bek äneņkuro uwä Jesu. Uwä eņi unitäņo mebärita itak. Äma kubätä eņi unitäņo mebärita kudupi kubä täga nämo pewek. ¹² Upäņkaņ äma ätutä bek uterak eņi tänayäņ täkaņ uwä gol siliwa ba mobä säkgämän säkgämänpäņ api täneņ.

* **3:9:** Mat 13:3-9; Efe 2:20-22   * **3:10:** 1Ko 15:10; 2Pi 3:15

* **3:11:** Ais 28:16; 1Pi 2:4-6

Təñirä ätutäwä ket nämo nadäwä tumbäkañ imaka pidämi ɲodewanipäñ api täneñ; Päya kujat näbäni, gwängwäng kujat ba tepärañpäñ api täneñ. ¹³* Ude tänayäñ täñopäñ piä tänayäñ təño unitəño bureni Kristo təño Kadäni Pähapken kwawak api ahəñ morewek. Kadäni pähap u kädäp ikek ahəñkañ kädäp unitä äma kubäkubä təño piäni uken api täñ-yabäwek. ¹⁴ Kädäptä täñ-yabəñirän äma kubä eñi, bek uterak täñpayäñ täyak uwä nämo ijiwänä äma uwä kowata täga api yäpek. ¹⁵ Täñpəkañ äma kubä bek uterak täñpayäñ täkopəñ kädäptä kudup ijiñ paoränä mäyäk pähap api nadäwek. Ini uwä nämo api paoreko upəñkañ äma kädäp gənañ nanik wädəñ tarupmitnero ude.

Äma nämo yäniñ oretneñ

¹⁶* Eruk, äbot täñpani inta ɲode täwerayäñ täyat u nämo nadäkañ? In uwä Anutu təño kudupi yot, Kudupi Munapikitä u it täyak. ¹⁷ Unita äma kubätä Anutu təño eñi u täñpän wanayäñ təño uwä Anututä kowata udegän äma u api täñpän waneñ. Imata, eñi uwä Anututä inita iwoyäwani. Täñpəkañ eñi uwä in ubayäñ.

¹⁸ Nadäkañ? In bämopjin-ken nanik kubätä kome ɲo terak nadäk-nadäk ikek itat yəñ nadäweko uwä iniken bänepi täñikɲarek. Eruk äma uwä nadäk udewani mäde ut imiñpəñ nadäk-nadäk komen ämatä U guñ təño bumik yəñ yäk täkañ u yäpayäñ täko uwä nadäk-nadäk bureni nikek api irek. ¹⁹* U imata, kome ɲonitəño nadäk-nadäk täga uwä Anutu

---

* **3:13:** 1Ko 4:5; 2Te 1:7-10   * **3:16:** 1Ko 6:19; 2Ko 6:16   * **3:19:** Jop 5:13

injamikenä guŋ täŋo nadäk-nadäk täyak. Man unita Anutu täŋo man kudän kubätä ŋode yäyak;

*Anututä täŋpewän äma täŋo nadäk-nadäktä äyänutpäŋ
äma ini täŋpäwak täkaŋ. Jop 5:13*

²⁰ * Täŋpäkaŋ Anutu täŋo man kudän kubätä ŋode yäkgän täyak;

*Komen ämawebe täŋo nadäk-nadäki u Ekäni dapuri-
ken jopi ude täkaŋ. Sam
94:11*

²¹ Unita äma täŋo täktäkita nadäwä ärowani täŋpäpäŋ wäpi biŋam yäpmäŋ ärokärok kädet u kaŋ pewut. U imata, imaka imaka päke u in täŋkentäŋ tamikta biŋamgän. ²² Pol, Apolos, Pita, ba kome ŋo, ba irit ba kumäŋ-kumäŋ, imaka apiŋo itkaŋ ba kämi api itneŋ u kudup in täŋkentäŋ tamikta biŋam. ²³ Täŋpäkaŋ inä Kristota biŋam täŋirä Kristo uwä Anututa biŋam täyak.

4

Kristo täŋo aposoroniyyeta man

¹ * In ninta ŋode nadäneŋ; Kristo täŋo piä watä ämaniye, Anutu täŋo man käbop itkuko u yäŋahäktä piä man yäŋ yämani yäŋ nadäneŋ. ² * Eruk, äma udewani piä keriken pewani u ŋode täkta yäwani; Piä tägagän täŋirä piä mähemitä man buramik äma bureni yäŋ nadäŋ yämekta yäwani. ³ Unita in ba kome ŋo terak man yäpmäŋ daniwani ämatä

* **3:20:** Sam 94:11 * **4:1:** Tai 1:7 * **4:2:** Luk 12:42

manken nepmanpän piä täyat u yäpmän danikta nadawätäk kubä nämo täk täyat. Nämo, näkña imaka, piä täk täyat u nämo yäpmän danik täyat. ^{4*} Tänpäkan näkñawä piä täktäk kädawä waki kubä nämo täk täyat yän nadätat. Upänkan Anututä näkken momi kubä nämo kak täyak yän nämo yäyat. Nämo, piä täk täyat u Ekäni kubä-tägän yäpmän danik täyak. ^{5*} Unita Ekäni täño kadäni nämo ahänjirän äma kubä täño piä nämo yäpmän danineñ. Ekänitä ini äbänkan imaka bipmän uraniken käbop itkan u kudup kwawak api pewän ahäneñ. Täñkan äma täño bänep nadäk-nadäki käbop itak u imaka, kwawak api pewän ahäneñ. Kadäni ugän Ekänitä äma kubäkubätä piäni kome terak itkan täñpani uterakgän api yäniñ orerek.

Kristo täño piä ämaniyeta man

^{6*} Notnaye, Apolos-kät ninekta man yäyat ñowä intä nek-täño kädet kuroñ u kanpän nadänkan man ñode yäwani täño mebäri nadawä tumäkta; Anutu täño man kudän täwani ugän iwatneñ. Injinken nadäk nämo yäpurärätpän iwatneñ. Man u nadäkinik täñkan äma kubä täño wäpi biñam yäpmän akuñkan kubä täño nämo yäpmän äpneñ. ^{7*} Unita imata injinta äma ätu yärepmitpän ärowani itkamän yän nadäk täkan? Ba imatäken upän Anutu-ken nanik nämowä yäpmäk täkan? Imaka imaka päke u kudup Anutu-ken nanik yäpmäk täkan unita imata ninin pena ahäk täkan yänkan wäpjin biñam yäpmän ärok täkan?

---

* **4:4:** Sam 143:2   * **4:5:** 1Ko 3:8   * **4:6:** Rom 12:3   * **4:7:** Rom 12:6

8* In ɲode käwep nadäk täkaɲ; Imaka imaka päke ɲo kudup yäpmäɲ moreɲpäɲ tägagän itkamäɲ yäɲ nadäk täkaɲ. Jide? Inäku nin nirepmitpäɲ intäjukun äma täɲo wäp biɲam yäpmäɲkamäɲ yäɲ nadäk täkaɲ? Ude nämo! Bureni ude itkaɲ yäwänäku nin imaka, inkät intäjukun äma ude bok itkaɲ Wisikinik yäɲ yäkkäne. 9* Upäɲkaɲ nämo! Intä ninta nadäwä äpani täk täkaɲ unita ɲode bumik kaɲpäɲ nadätat; Anututä aposoro nin, äma äpani-inik ude, mäden-inik nipmaɲkuk. Ämawebe ba aɲero ba imaka päke u inamiken nidäpmäɲ-pewä kumäkta biɲam ude bumik nipmaɲkuk. 10* Bureni-inik! Kristota yäɲpäɲ ninta nadäɲirä äma nadäk-nadäki nämo, guɲ ude itkaɲ yäɲ nadäɲkaɲ inɲintawä nin Kristo täɲo kädetta nadäna tumäk-inik täɲpani yäɲ nadäk täkaɲ. Ninä kehärominin nämo. Täɲ, inä Nin kehärominin nitek yäɲ nadäk täkaɲ. Ba ämatä intäɲo wäpjin biɲam yäpmäɲ akunɲkaɲ ninta mäde ut nimik täkaɲ. 11* Nadäkaɲ? Bian umu itkumäɲotä it yäpmäɲ äbäkamäɲ ɲo ketem umeta niɲirä, ba tek däkɲeɲ jukut-jukut täɲpani wädäna ärowäkaɲ kuɲat täɲkumäɲotä pen kuɲatkamäɲ. Ba ämatä nidäpmäɲpäɲ niwat kireɲirä patpat kometa wäyäkɲek täkamäɲ. 12* Täɲkaɲ ketem yabäɲ ahäɲpäɲ nakta ketnintä komi piä täɲpäɲ yabäɲ ahäk täkamäɲ. Täɲitna yäɲärok man niwerirä upäɲkaɲ Anututä täɲkentäɲ yämän yäɲpäɲ yäɲapik täkamäɲ. U komi piä nimik täkaɲ unita täga yäɲ nadäɲpäɲ buramik täkamäɲ. 13*

* 4:8: Rev 3:17,21 * 4:9: Rom 8:36; Hib 10:33 * 4:10: 1Ko 3:18 * 4:11: 2Ko 11:23-27 * 4:12: Apos 18:3; 1Ko 9:14-15; 2Te 3:8; Sam 109:28; Mat 5:44 * 4:13: Kra 3:45

Ninta man wakiwaki yäk täkaŋ upäŋkaŋ kowata man kwini yäwet täkamäŋ. Bureni-inik! Ninä ämatä jiraŋ ureŋ täŋpä kuk täkaŋ udewani. Ämawebe inamiken jopi jäwäri, garok ikek ude itkamäŋ. Ude itkumäŋotä pen it yäpmäŋ äbäkamäŋ.

¹⁴ Man ŋo in mäyäk tamikta yäŋpäŋ nämo yäyat. Nämoinik, nanaknaye bureni yäŋ yäŋpäŋ umun man kudän täŋ tamitat. ¹⁵ * Kristo täŋo kädet täwetpäŋ täwoŋäreka äma bumta, 10,000 ude it tamikaŋ upäŋkaŋ nanjiye mäyap nämo. Näk pengän Manbiŋam Täga täwerira nadäkinik täŋkuŋo unita Jesu Kristo täŋo Manbiŋam Täga uterak nanjin kubägän ude itkut. ¹⁶ * Unita man kehäromi ŋode täwetat; In näkŋo kädet kuroŋ iwatneŋ. ¹⁷ * Mebäri unitagän yäŋpäŋ Timoti, Ekäni wäpi terak nanakna bureni-inik ba täŋkentäkna tägagämän, gäripi nadäŋ imik täyat u iniŋ kireŋjira äretak. U Jesu Kristo täŋo kädet näkä iwatpäŋ äbot täŋpani ämawebe komeni komeni yäwetpäŋ yäwoŋäreka tak täyat unita guŋ täneŋ yäŋpäŋ yäŋkodak täŋpäŋ kaŋ täwerän yäŋpäŋ iniŋ kiretat.

¹⁸ Täŋpäkaŋ in ätutä ŋode nadäkaŋ; Täga nämo päbä api nibäwek yäŋ nadäŋkaŋ gup yäpmäŋ ärokärok kudän täŋ itkaŋ. ¹⁹ * Upäŋkaŋ Ekänitä nadäŋ namänä näk inken bäräŋeŋ-inik api ärewet. Äreŋpäŋä äma gup yäpmäŋ ärokärok kudän täŋ itkaŋ unitäŋo mebäri api kaŋpäŋ nadäwet. Äma uwä bureni pewä ahäk täkaŋ ba mangän jop yäk täkaŋ u api kaŋpäŋ nadäwet. ²⁰ * Unita nadäkaŋ?

* **4:15:** Gal 4:19   * **4:16:** Plp 3:17; 1Te 1:6   * **4:17:** Apos 19:22; Plp 3:19-21   * **4:19:** Apos 18:21   * **4:20:** 1Ko 2:4

Anututä intäjukun irirän gämori-ken itkaŋ kuŋat-kuŋat kädet u man terakgän nämo, u kehäromini terak ahäk täyak. ²¹ Eruk, kädet jidewani u täñjira känäyän nadäkaŋ? Komi terak yäpän-siwon tawäpäŋ kaŋ nipmaŋpän yän nadäkaŋ? Ba ninin kädetnin yäpna siwon tawäpäŋ iritna gäripi nadäŋpäŋ bänep kwini terak kaŋ äbän yän nadäkaŋ?

5

Kubokäret kädet iwarani iwat kirewut!

¹ * Eruk, ämatä intäño manbiŋam ŋode yäjirä nadäk täyat; Kubokäret kädet wakiinik kubä, guŋ ämatä nämo täk täkaŋ u in bämopjin-ken ahätak. Uwä ŋode; Inkät nanik äma kubätä iniken miŋi-kät pat takamän. ² Wära! In bämopjin-ken kädet ude-wani itak upäŋkaŋ imata nin täga itkamän, Anutu täño man nadäwani bureni yän yäk täkaŋ? Ude nämo, gup yäpmän ärokärok kädetjin peŋpäŋ injinta nadäwä wakiinik täŋpäpän konäm butewaki tänaŋi täkaŋ. Ude täŋkaŋ äma waki ude täŋpani u bämopjin-ken nanik yäjiwat-pewä inigän itnaŋi täyak. ³ * Inä näka ban itak yän nämo nadäneŋ. Nämo, gupna ban itak upäŋkaŋ bänep nadäk-nadäkna inkät itak uwä näk inkät bureni it täyat bumik. Täŋkaŋ inkät ude itkaŋ äma kudän wakiinik täŋpani uku yäpmän danitat. ⁴⁻⁵ * * Unita man kehäromi ŋode yäyat; In käbeyä täŋpäŋ Ekäni Jesutä käbeyä inkät bok itnayän täkaŋ unitäño kehäromi terak äma waki täŋpani u Satan keriken pewut. Ude täñirä gupi

* **5:1:** Wkp 18:7-8; Lo 22:30; Lo 27:20 * **5:3:** Kol 2:5 * **5:4-5:**

Mat 16:19; 2Ko 13:10 * **5:4-5:** 1Ti 1:20; 1Pi 4:6

tänpän wawayän täko upänkañ bänepi sukurenjirän Ekäni täño kadäni pähapken mäjoni Ekänitä inita biñam äneni kañ tänpän. Tänpäkañ bänep nadäk-nadäknatä inkät bok itpäñ käbeyä kañ ahawän.

6 * Unita nadäkañ? Nin täga itkamän yänpän gupjin yäpmän ärok täkañ uwä täga nämo. Node nämo käwep nadäk täkañ; Yis täpurigän upänkañ käräga tañi-kät awähutpewä piä tañi täk täyak. 7 * Eruk äbot tänpäni in uwä käräga ude. Unita in bämopjin-ken nanik yis biani u kudup tänpäni tänpä kut. Ude tänpäni käräga säkgämän, yiskät nämo awähurani, Pasova kadäni-ken nak täkañ ude kañ irut. U imata, inä yiskät nämo awähurani äbot ude itta yäwani. Tänpäkañ nin ärut-paktañ nimani tom bätaki kubä it nimitak, tom bätaki, Pasova orekirit kadäni-ken däpmän-pewä kumäk täkañ ude. Uwä Kristo, ninta yänpän ärawa ude kumbuko u. 8 * Unita ämawebe Pasova ketem näna yänpänä yis biani ureñ tänpä kuk täkañ, in udegän momijin ba kädet wakiwaki u kudup kañ peñ morewut. Ude tänpäni bänep siwonji terak, käräga yiskät nämo awähurani ude man bureni täño kädet iwätpän kuñat täkot.

9 * Eruk, manbiñam kubä bian kudän täñ taminkuro uterakä in ämawebe kubokäret kädet iwarani-kät bok kuñatta yäjiwätkut. 10 Tänpäkañ äma Anututa nämoinik nadänkañ kubokäret kädet, äma täño tuñum yabängärip tänpäni, kubo äma ba anutu jopi yäniñ orerani ukät itpäñ-nadäka ba man yänpän-nadäka nämo yäjiwätat. Nämo, äma

* 5:6: Gal 5:9 * 5:7: Kis 13:7, 12:21; Ais 53:7; 1Pi 1:19 * 5:8: Lo 16:3 * 5:9: Mat 18:17; 2Te 3:14

udewani tokɲek itkaɲ unita yabäɲ umuntaɲ päɲku deken iren? ¹¹* Nämo, äma ɲodewanita yäɲkut; Äma näk äbot täɲpani yäɲkaɲ kubokäret kädet, dapungärip kädet, anutu jopi yäniɲoret kädet, ba äma täɲo wäpi yäpmäɲ äpani, ba ume naɲkaɲ täɲguɲguɲ täɲpani ba kubota täɲpani, äma udewanita yäɲpäɲ kudän täɲ tamiɲkut. Äma udewani mäde ut yämiɲpäɲ ukät itpäɲ-nadäk ba ketem bok naknak nämoinik täneɲ.

¹²⁻¹³ * * Unita nadäkaɲ? Ämawebe Anututa nämoinik nadäwani u yäpmäɲ danikta nämo itkamäɲ. Nämo, Anututä ini ämawebe udewani api yäpmäɲ daniwek. Täɲpakaɲ ninä äbot täɲpani ämawebe yäpmäɲ daninaɲi. Unita Anutu täɲo man ɲode kudän täwani;

*Äma waki täɲpani bämopjin-ken nanik yäwat
kireɲpewä kut! Lo 17:7*

6

Notjiye gapman täɲo manken nämo yepmaneɲ

¹ Notnaye, intäɲo manbiɲam ɲode nadäk täyat; Inkät nanik kubätä noripakita bänepi wawäpäɲ ämawebe Anututa nämo nadäk täkaɲ u iɲamiken manken yepmak täkaɲ. Wa! Kädet u mäyäki! Äbot täɲpani notjiye bämopi-ken täga yäpä täganaɲi nämo? ²* Ai! Anutu täɲo kudupi ämawebe nintä ämawebe ba imaka imaka kome terak ba kunum gänaɲ it täkaɲ u intäjukun it yämiɲpäɲ api yäpmäɲ danine yäɲ nämo ba nadäkaɲ? Eruk, imaka taɲi

* **5:11:** 2Te 3:6; Tai 3:10; 2Jo 10 * **5:12-13:** Mak 4:11

* **5:12-13:** Lo 13:5, 17:7; Lo 22:24 * **6:2:** Dan 7:22; Mat 19:28; Rev 2:26, 3:21, 20:4

ude tänayänj tämäño unita in injin-tägän bäräpi täpuri täpuri bämopjin-ken ahäk täkañ u täga yäpä täganañi nämo? ³ Ba nin aņero kunum gänañ it täkañ u imaka, api yäpmänj danine. Ude tänayänj tämäño unita kome terak ŋonitänjo bäräpi ahänj nimik täkañ u täga yäpmänj daninañi! ⁴ Unita man bämopjin-ken ahänjirän imata Anututa nadäkinik nämo täņpani-ken man u yäpmänj daniwut yänpänj kuk täkañ? ⁵ In mäyäk nadäwut yänpänj ude täwetat! Inken äma nadäk-nadäk ikektä man äbot täņpani notjiye bämopi-ken ahäwayänj täko u yäpmänj danikta kubä nämo itak ba? ⁶ In ude tänañi upänkañ äbot täņpani kubätä noripaki wädänj päñku manken teñjirän äma Kristota nämo nadäwanitä man u yäpmänj danik täkañ. Umuri pähap!

⁷ * Inä äbot täņpani notjiye manken yepmak täkañ uwä kwawak ŋode niwoñärek täyak; In kädet wakiken uku mänkañ uba. Inä ŋode täga nämo täneñ? Kubätä waki täñ gameko uwä jop kwikinik täga nämo iren? Ba kubätä tuñumka kubo täweko uwä jop täga nämo käwen? ⁸ Upänkañ ude nämo täk täkañ. Nämo, in injin buap upänkañ kubota ba waki kowata kowata täk täkañ. ⁹⁻¹⁰ * Upänkañ jide? Man ŋode nämo nadäk täkañ? Ämawebe gwäk pimiñpänj kädet waki täk täkañ uwä Anutu täño kañiwat yewa gänañ täga nämo api itneñ. Unita bänepjin jop täñyäkñatneñta! Kubokäret kädet iwarani, Anutu jopi yäniñ orerani, webe äpiye nitek yäwarän täwani, ämanitä ämani noriye yäwarän täwani, kubota täņpani, äma täño tuñum

* **6:7:** Mat 5:39; 1Te 5:15; 1Pi 3:9 * **6:9-10:** Gal 5:19-21; Efe 5:5; Rev 22:15

yabängärip tängpani, äma ume nanıkaŋ tänguŋguŋ tängpani, noriye wäpi yäpmänj äpäk-äpäk tängpani ba äma piä mähemiyē tängyäkŋatpänj monēj tuŋumi kubo täng yämani, ämawebe udewani kubätä Anutu tängo kaŋiwat yewa gänaŋ nämoinik api ärowek. 11 * Tängpäkaŋ inken nanik ätu kädet ude täk tängpani. Upänkaŋ Anututä momijin ärutpak tanpänj tepmanpän inita biŋam tängkuŋ. Tängkaŋ Ekäni Jesu Kristo wäpi terak ba Anutunin tängo Munapik unitängo kehäromini terak Anututä tängpewän injamiken ämawebe siwoŋi äbot ude itkaŋ.

Gupjinä Anutu iniŋ oretta biŋam

12 * Tängpäkaŋ äma kubätä ŋode yäwek; Kristotä nämagutkuko unita näk imaka u ba u tägagän tängpet yäk. Yäwänä kowata ŋode iweret; Täga yäyan upänkaŋ imaka u ba u täkta nadäk täyan u kuduptagäntä kädet siwoŋi iwatta nämo tängkentäng gamek. Tängpäkaŋ äma u ŋode yäwek; Imaka u ba u kudup täga täkta naniŋ kirewani yäk. Yäwänä ŋode iweret; Ude upänkaŋ ŋode nadäwen; Imaka u ba u jop kaŋira närepmirirän näk unita watä äma ude täga nämo iret. 13 * Tängpäkaŋ äma uwä manna u utpänj ŋode yäwek; Ude nämo yäk. Kokna uwä ketem nakta biŋam. Tängpäkaŋ ketem uwä koknata biŋam. Anututä yarä u bok api pewän paotdenj unita nadäwätäk nämo täk täyat yäng yäwek. U bureni upänkaŋ ŋode täwetat; Gupnin uwä kubokäret täkta biŋam nämo. Nämoinik, u Ekänitä inita

---

* **6:11:** Tai 3:3-7   * **6:12:** 1Ko 10:23   * **6:13:** 1Te 4:3-5

watä piä täŋ imikta biŋam. Ba Ekänitä ini gup-
nin kaŋiwatta biŋam yäwani. ¹⁴ * U imata, Anu-
tutä Jesu komegup ikek awaŋ gänaŋ nanik wädäŋ
tädotkuk. Eruk, nin imaka udegän kehäromini terak
komegup ikek api wädäŋ tädorek.

¹⁵ * Jide? Gupjin uwä Kristo täŋo gupi moräk-
moräktä itkaŋ yäŋ nämo nadäkaŋ? Ude itkaŋ unita
jide? Kristo täŋo gupi moräk uwä kubokäret we-
bekät bok kentäŋirän tägawek? Nämoinik! ¹⁶ * Ba
ŋode nämo nadäk täkaŋ? Äma kubätä kubokäret
webekät kentäweko uwä gup kubägän täkamän.
Unitawä Anutu täŋo mantä kwawak ŋode yäyak;
Yarä uwä gup kubägän api tädeŋ. ¹⁷ * Täŋpakaŋ
äma Ekäni-kät kentäk täkaŋ uwä mäjoni Ekäni-kät
kubägän ude täkamän.

¹⁸ Unita kubokäret kädet kaŋumuntaŋ metäŋpeŋ
kut. Imata, momi ätu täk täkamäŋ uwä gupnin
punin ŋonitä-gän täk täkamäŋ. Täŋ, kubokäret
kädet täk täkaŋ uwä iniken gupi ba bänepi bok
täŋpä wakiinik täk täkaŋ. ¹⁹ * Ba man ŋode pätak
u nämo käwep nadäk täkaŋ? Gupjin uwä Kudupi
Munapik, Anututä tamiŋkuko bänepjin-ken it täyak
unitäŋo kudupi yot ude itkaŋ. In injinta biŋam
nämo! ²⁰ * Nämoinik, inä Anutu, gwäki ärowani
peŋpäŋ tämagutkuko unita biŋam itkaŋ. Unita
gupjintä Anutu wäpi biŋam yäpmäŋ ärok täkot.

7

---

* **6:14:** Rom 8:11; 1Ko 15:20; 2Ko 4:14   * **6:15:** Rom 12:5; Efe
5:30   * **6:16:** Mat 19:5   * **6:17:** Jon 17:21-23; Rom 8:9-11
* **6:19:** 1Ko 3:16   * **6:20:** 1Ko 7:23; 1Pi 1:18-19; Plp 1:20

Yanäpi täktäk täño man

¹ Eruk, man kubäkubä kudän tänpän naminkuño unitäño kowata kudän täñ tamitat ño. Inä ñode yänkuñ; Äma, webe nämo yäpneño uyaku täga. ² Ude täga yäk täkañ upänkañ kubokäret kädet täñi-inik pätak unita äma kubäkubä webeni niked, ba webe kubäkubä äpiye niked itneñ. ³ Täñkañ äma täño gupi uwä webenita biñam unita nämo iyap täwek. Tänpäkañ udegän, webe täño gupi uwä äpita biñam unita nämo iyap täwek. ⁴ Unita ñode nadäkot; Webeni ini-tägän iniken gupita mähemi nämo täyak, äpitä webeni täño gupita mähemi bok täkta yäwani. Täñ, udegän äpi ini-tägän iniken gupita mähemi nämo täyak, webenitä äpi täño gupita mähemi bok täkta yäwani. ⁵ Unita nädapi tänpäni in, gupjinta nämo iyap täneñ. Täñ, yänpän-nadäk tänpän inigän inigän itpäñ Anutu-ken yänapik piä kañ tädayän nadänpänä inigän inigän täga itdeñ. Upänkañ inigän inigän kadäni käronji täga nämo itdeñ. U imata, nadäk-nadäkita watä nämo irirän Satantä tänyäkñat-pewän waki tädeño udetä äneñi kentädeñ. ⁶ Man yänahätat ño in täñkentän tamik-tagän. U бага ude nämo peyat. ⁷ * Näkä gäripi nadäk täyat uwä näkä itat udegän kañ irut yän nadäk täyat. Upänkañ nadäkinik tänpäni kubäkubäta iron Anutu-ken nanik inigän inigän yämani. Kubätä ude itta kehäromi imani. Täñ, kubäwä ude täkta kehäromi imani. ⁸ Unita gubañi gubañi ba ämawebe kajatta ñode yäyat; U gubañi näkä itat udegän itnayän täño uyaku täga. ⁹ * Upänkañ nadäk-nadäkna ba gupnata

* **7:7:** Mat 19:12   * **7:9:** 1Ti 5:14

watäni täga nämo iret yän nadärpäjä webe ba äma kañ yäput. U imata, kañgärip tänpän kubokäret kädet iwatneŋta.

¹⁰* Eruk, nädapi inta бага ɲode peyat. Baga ɲowä näkɲaken nadäk-nadäk nämo, u Ekäniken nanik. Uwä ɲode; Webenitä äpi nämoinik pewek. ¹¹ Täñ, peweko uwä gubanigän irek, ba ittängän äpikät äneñi kentänpän itdeñ. Tänpäkañ ämatä webeni udegän, nämoinik pewek.

¹² Eruk, in ätutawä näkɲaken nadäk, Ekäni tänpän nämo, ɲode täwetat; Nadäkinik tänpäni kubä täño webeni nadäkiniki nämotä äpikät pen itta nämo bitnäweko uwä äpitä nämo yän-iwarek. ¹³ Tänpäkañ udegän, nadäkinik tänpäni webe kubä täño äpi nadäkiniki nämotä webeni-kät pen itta nämo bitnäweko uwä webenitä nämo yän-iwarek. ¹⁴ U imata, äma nadäkiniki nämo uwä webeni täño nadäkinikitä Anututa biñam itta kädet käwep äpi täwit imek. Ba webeni nadäkiniki nämo u äpi täño nadäkinikitä Anututa biñam itta kädet käwep äpi täwit imek. Ude bureni nämo tänpäwä ironjiniye Anututa biñam nämo itneñ. Upänkañ uwä kudupi itkañ. ¹⁵* Tänpäkañ nadäkinik nämo tänpäni kubätä webeni ba äpi nadäkinik ikek u pekta nadäweko uwä nämo iniñ bitnäneñ. Nämo, teñpeñ kweko uwä nadäkinik tänpäni äma ba webe u nädapi täño topmäk-topmäk terak pen täga nämo itneñ. Upänkañ ɲode nadäwut; Anututä ämawebe ätukät bänep kubägän terak itta nimagutkuk. ¹⁶* Tänpäkañ bok itdeño uwä webe nadäkinik tänpäni in äpjiye nadäkiniki nämo u täñkentän yämiñirä

* **7:10:** Mat 5:32, 19:9   * **7:15:** Rom 14:19   * **7:16:** 1Pi 3:1

bänepi käwep sukurenpäŋ Anututa biŋam täneŋ. Ba äma nadäkinik täŋpani in webejiye nadäkiniki nämo u täŋkentäŋ yämiŋirä bänepi käwep sukurenpäŋ Anututa biŋam täneŋ.

Anututä ude tepmaŋpani unita täga nadäneŋ

¹⁷ * Täŋpäkaŋ Anutu täŋo äbot kubäkubäta бага ɳode peŋ yämik täyat; Ekäni Jesutä in kubäkubä inide iwoyäŋpäŋ tepmaŋkuko udegän pen kaŋ irut. Ba jide irirä Anututä in inita biŋam tämagutkuko udegän kaŋ irut. ¹⁸ Uwä ɳodeta yäyat; Inken nanik ätu gupi moräk madäwani itkaŋ nadäkinik täŋirä Anututä tämagutkuk. Eruk, inä jide täŋpäŋ gupnin moräk äneŋi yäpurärätne yäŋ nadäwätäk nämo täneŋ. Ba inkät nanik ätu gupi moräk nämo madäwani itkaŋ nadäkinik täŋirä Anututä tämagutkuk. Eruk, inä gupjin moräk madäkta nämo nadäneŋ. ¹⁹ * U imata, kudän uwä imaka jopi. Gup moräk madäwani ba nämo madäwani u Anutu iŋamiken tägagän itkaŋ. Täŋ, Anutu täŋo бага man iwat-iwat unitä bureni-inik täyak. ²⁰ Unita Anututä in inita biŋam tämagutkuk-ken itkuŋo udegän kaŋ irut. ²¹ Gäk äma täŋo piä watä äma jopi itkaŋ nadäkinik täŋpäŋ Anututa biŋam täŋkuno täŋpäwä eruk, unita nadäwätäk nämo täŋpen. Täŋ, äma täŋo komi piä u peŋpäŋ gäŋaken gärip terak itta kädet kubä tumbänä täga iwaren. ²² * Nadäkaŋ? Äma kubä äma täŋo piä watä äma jopi irirän Anututä imagutkuko u täŋpäwä eruk, äma uwä inidegän itkaŋ ɳode nadäwek; Näk Anututä yen

---

* **7:17:** 1Ko 7:20,24   * **7:19:** Rom 2:25; Gal 5:6, 6:15   * **7:22:** Plm 16; Efe 6:6; 1Pi 2:16

pit naminpäŋ iniken piä täkta nepmanpani yäŋ nadäwek. Täŋkaŋ udegän äma kubä äma gämori-ken nämo, ini jop kuŋarani ude irirän Anututä imagutkuko u täŋpäwä eruk äma uwä inidegän itkaŋ ŋode nadäwek; Näk Kristo täŋo watä piä äma jopi ude itat yäŋ nadäwek. ²³ Bureni-inik, Anututä gwäki ärowani-inikpäŋ in suwaŋkuko unita äma täŋo topmäk-topmäk terak nämo itneŋ. ²⁴ Unita not-naye äneŋi ŋode yäkgän täŋpa; Anututä in kubäkubä inita biŋam tämagutkuk-ken uken itkuŋo Anutu-kät kwasikotpäŋ pen udegän kaŋ irut.

Gubaŋita man

²⁵ * Eruk, gubaŋi gubaŋita kudän täwayäŋ. Uwä näkŋaken nadäk, Ekäni täŋo nämo upäŋkaŋ Anutu butewaki nadäŋ naminŋkuko unita man yäyat ŋo täga nadäwä bureni täneŋ. ²⁶ Näk ŋode nadäk täyat; Kadäni wakiken itkamäŋ unita in gubaŋi itkaŋ udegän kaŋ irut. ²⁷ Täŋkaŋ gäk webe yäpuno u täŋpäwä webe u pekta kädetta nämo wäyäkŋewen. Ba nämo yäpuno u täŋpäwä yäpmäkta piäni nämo täŋpen. ²⁸ * Upäŋkaŋ webe yäpayäŋ täno uwä momi nämo. Ba webe gubaŋitä äma yäpayäŋ täko u imaka, momi nämo. Upäŋkaŋ ämawebe nädapi täŋpanitä kome terak ŋo bäräpi mäyap api yabäŋ ahäneŋo unita kädet udewani inken ahäŋ tamek yäŋpäŋ täwetat. ²⁹ * Nodeta yäŋpäŋ yäyat; Kadäni iwoyänŋkuko uku keräpi-inik täyak, kome pähap ŋo itak ŋodegän nämo api irek. Unita kome ŋo terak irit unita nadäwätäk taŋi nämo täneŋ. Mebäri unita webe nikek in nadäk-nadäkjin webejiye terakgän

---

* **7:25:** 1Ti 1:12-13   * **7:28:** Luk 21:33   * **7:29:** Rom 13:11

nämo peney. Nämo, webe nämo yäpani ude bumik kaŋ irut. ³⁰ Ba konäm butewaki terak it täkaŋ in konäm butewaki terak nämo irani ude kaŋ irut. Ba oretoret terak irani in oretoret nämo täŋpani ude kaŋ irut. Ba moneŋ piä täŋpani intä moneŋ u näkŋaken nämo yäŋ nadäŋpäŋ kaŋ kuŋarut. ³¹ * Ba äma kome täŋo tuŋum yäpmäŋ kuŋat täkaŋ in moneŋ tuŋumjin nämo ude bumik kaŋ kuŋarut. U imata, kome pähap ŋo itak ŋodegän nämo api irek. Nämo, uwä paorayäŋ keräp täyak.

³² Notnaye, näk intä nadäwätäk ikek kuŋatta nämo nadätat unita man ŋo täwetat. Ŋode nadäk täkamäŋ; Yanäpi irit täŋo nadäwätäktä äma gubaŋi nämo yepmäŋit täyak unita Ekäni täŋo piätagän nadäwätäk täk täkaŋ, ba Ekänitä yabäwän tägakta nadäk kädet kubägän iwat täkaŋ. ³³ Täŋ, nadäkinik täŋpani webe nikektä kome täŋo nadäwätäk terak bok kuŋat täkaŋ. Ba webeni bänepi täŋpidäm takta nadäwätäk täk täkaŋ. ³⁴ Unita nadäk yarä terak kuŋat täkaŋ, webeni nanakta watä itta ba Ekäni täŋo piä takta nadäwätäk yarä u tak täkaŋ. Täŋpäkaŋ webe gubaŋi, äma nämo yäpani u Ekäni täŋo piäta nadäwätäk täk täkaŋ. U gupi bänepi kuduptagän Anututa biŋam kudupi ude iniŋ kirekta piäni tak täkaŋ. Täŋ, webe äpi nikektä kome täŋo nadäwätäk terak bok kuŋat täkaŋ. Ba äpi bänepi täŋpidäm takta nadäwätäk täk täkaŋ. ³⁵ Man yäyat ŋo in täŋkentäŋ tamikta yäyat. U bäräpi tamikta ba taniŋ bitnäkta nämo yäyat. Nämo, man ŋonitä täŋkentäŋ tamiŋirän in kudän siwoŋi iwatpäŋ bänep nadäk-nadäkjin kudup Ekäni ter-

---

* **7:31:** 1Jo 2:17

akgän penpäñ kañ kuñarut yän nadätat.

³⁶ Unita äma gubañi, webe jop iwoyän tama-nipän yepmakta nadäk täkañ inta ñode yäyat; In kubätä ñode nadäwek; Webe u nämo yäpayän täro uwä goret täñ imet yän nadäwek. Ba gup nadän gäripnata watä täga nämo iret yän nadänpäñ, ba webe u yäpnañi yän nadäwek. Eruk ude nadäwayän täko uwä iniken gärip iwatpäñ webe u täga api yäpek. Täñpäkañ yäpeko uwä momi nämo. ³⁷ Täñ, äma kubä gubañigän itta kubätä peñ iweränkañ nämo, ini nadäk kehäromigän penpäñ gup nadän gäripnata watä täga iret yän nadäwek. Eruk, äma udewani uwä webe iwoyän imani u nämo yäpeko u täga. Goret nämo täñpek. ³⁸ Unita ñode yäwa; Äma, webe iwoyän imani yäpeko uwä täga täñpek. Täñ äma, webe u kehärom tañpäñ nämo yäpeko uwä tägagämän kubä täñpek.

³⁹ * Eruk unita man kubä ñode yäkgän täñpa; Äpi kodak irirän webeni äma unita biñamgän pen irek. Täñpäkañ äpi kumbeko uwä webe u äma kubä täga yäpeko upänkañ Ekänita nadäkinik täñpanipän yäpek. ⁴⁰ Ude upänkañ näkña ñode nadätat; Webe u äma kubä nämo yäpeko uwä säkgämän-inik irek. Täñpäkañ näk imaka, Kudupi Munapik ikek unita yäyat ño Munapik unitä nadäk-nadäkna täñmeham tañ naminjirän yäyat yän nadätat.

8

Tom anutu jopita ijij yämanita man

---

* **7:39:** Rom 7:2-3

1 * Eruk, tom anutu jopita ijin yamani unita kudän täwayän. Äma ätutä ñode yäk täkañ; Nin kudup nadäk-nadäknin ikek yän yäk täkañ. U bureni yäk täkañ upäñkañ äma mäyaptä nadäk-nadäki tañita yäñpäñ gupi jop yäpmän ärok täkañ. Täñ, äbot täñpanitä nadäñ yämikinik kowata kowata täñpäñ kuñatnayän täño uyaku Kristo täño ämawebe kehäromini nikek api itneñ. 2 * Täñkañ äma kubätä inita näk imaka kudup nadäwa tärekañ yän nadäweko uwä ini bänepi jop yän-ikñarek. U nadänañi ude nämo nadätak yän yäne! 3 * Täñ, äma kubätä Anututa gäripi nadäñ imiñpäñ nadäñ imikinik täk täyak, äma unita Anututä bureni-inik nadäñ imitak.

4 * Unita tom anutu jopita ijin yämanipäñ naknakta näwet yabänkuño unita jide yänayän? Ñode; Anutu jopi uwä bureni nämo, wäranigän yän nadäk tākamän. Ba Anutu yarä nikek nämo, Anutu bureni-inik kubä-tägän itak yän nadäk tākamän. 5-6 * Imaka unita anutu yän yäwerani kunum terak ba kome terak itkañ, ba imaka mäyapta anutu yän yäk täkañ, ba imaka mäyapta ekäninin yän yäk täkañ upäñkañ nintäño Anutu bureni-inik kubä-tägän itak. U Nanin pähap, imaka yäwän ahäwani unita biñangän it tākamän. Ba Ekäninin bureni kubä-tägän itak. U Jesu Kristo, imaka kuduptagän unitäño kehäromi terakgän it täkañ, ba nin imaka, unitäño kehäromi terakgän it tākamän.

7 Täñpäkañ nadäkinik täñpani notjiye ätu man

---

* **8:1:** Apos 15:29   * **8:2:** Gal 6:3   * **8:3:** Gal 4:9   * **8:4:** 1Ko 10:19; Gal 4:8; Lo 4:35,39; Lo 6:4   * **8:5-6:** Mal 2:10; 1Ko 12:5,6; Efe 4:5,6; Jon 1:3

unita nämo nadäwä tärek täkaŋ. U anutu jopi nadäŋ yämik-yämik kädet bian iwat täŋkuŋo unita pen juku piŋ itkaŋ unita ketem anutu jopita ijiŋ yämanipäŋ naŋkaŋä u imaka bureni-inikta ijiŋ yämani yäŋ nadäk täkaŋ. Anutu jopi täŋo mebäri ket nämo nadäwä tärek täkaŋ unita ketem u naŋkaŋ bänepitä Anutu iŋamiken goret täkamäŋ yäŋ nadäk täkaŋ. ⁸* Nadäkaŋ? Ketemtä nämo nimagut päŋku Anutu dubini-ken nipmak täyak. Nämo, ketem u ba u nänero ba nämo nänero unitä täŋpewän Anutu iŋamiken täga ba waki ude nämo itne. ⁹* Ude upäŋkaŋ ket nadäwut. In nadäwä tärewäpäŋ imaka u ba u tägagän täne yäŋ nadäk täkaŋ upäŋkaŋ nadäk-nadäk u iwarirä notjiye nadäkiniki kwinitä tabäŋpäŋ udegän täŋkaŋ nadäkiniki täŋpä wanenŋa!

¹⁰ Nodeta nadäwut; Nadäwä tärewani inkät nanik kubätä anutu jopi täŋo iniŋoret eŋi gänaŋ itkaŋ tom anutu jopita ijiŋ yämani naŋ irirän notjin-pak nadäkiniki kwini kubätä käweko uwä ŋode nadäwek; Näkŋa udegän täga täŋpet yäŋ nadäŋpäŋ nadäkiniki täŋpäŋ wanenŋ. ¹¹* Wära! Kristotä notjinpak nadäkiniki kwini unita yäŋpäŋ kumbuk. Unita nadäk-nadäkjin nikektä notjinpak ude-wani kubä täŋo nadäkiniki täŋpewä wanenŋo uwä tägawek? Nämo! ¹² Notjiye nadäkiniki kwini udewanita goret täŋ yämiŋpewä bänep nadäk-nadäki kehäromi nämo u täŋpawak täkaŋ uwä Kristota udegän goret täŋ imik täkaŋ. ¹³* Unita nin kubäkubätä ŋode nadänaŋi; Ketem näkä nak täyat unitä täŋpewän äbot täŋpani notnapak kubätä

* **8:8:** Rom 14:17 * **8:9:** Rom 14:13-15; Gal 5:13 * **8:11:** Rom 14:15,20 * **8:13:** Rom 14:21

momi-ken manpänä eruk, tom wari nämoinik api nänpet. Nämotä nämoinik, näkä tənnpewa notnapak momi tənpek yän nadäwet.

9

Pol uwä aposoro noriye ätu udewanigän

¹ * Jide? Man yäyat unita näka nadäwä äpani täk täyak? Eruk näknata ñode täwera nadäwut; Näk äma kubä tənjo topmäk-topmäk terak nämö it täyat. Nämö, näk aposoro bureni kubä. Näk Ekäninin Jesu u kañkut. Ba Ekäni tənjo piä täk täyat unitənjo bureni uwä in ubayän. ² * Äma ätutä näka nadänjirä aposoro bureni nämö täk täkañ. Upänkañ intä uyaku näka aposoro bureni yän nadäk täkañ, ei yän? Tənkañ Ekäni tənjo manbiñam täwerira nadäkinik tənkuño unitä kwawak ñode yänahätak; Näk Ekäni tənjo aposoro bureni kubä.

³ Eruk, äma näknjo aposoro wäp ba piä yäpmän danik täkañ unitənjo jop manman u yäpmän äpäkta ñode yäyat; ⁴ * Jide? Banabas-kät nektä piä tənjo gwäkita ketem ume täga nämö näde? ⁵ * Ba aposoro ätu ba Pitakät Ekäni tənjo noriyetä webeniye yämaguräkañ piäta bok kuñat täkañ u, nek udegän, äbot tənpani webe ninekta yäpmänkañ bok täga nämö kuñatne? ⁶ Ba jide nadäkañ? Aposoro ätutä piä gwäki yäpmänjirä Banabas-kät nek-tägän ninek gupnek tənjkentäkta monen piä täga täde? ⁷ Ude nämö! Äma piä mebäri mebäri täk täkañ uterak gwäki yäpmäk täkañ. Ämatä ämaken piä tənnpän

* **9:1:** Apos 22:17-18; Apos 26:16; 1Ko 15:8   * **9:2:** 2Ko 3:2-3

* **9:4:** Luk 10:8; 1Ko 9:13-14   * **9:5:** Jon 1:42

unita gwäki yäpmäk täkaŋ. Ba gapman täŋo komi ämatä ini-tägän ini nämo täŋkentäk täkaŋ. Ba äma kubätä ketem piä täŋpän ketem u täga näŋpek. Ba sipsip täŋo watä ämatä watäni itneŋo u gwäkita nonoŋi täkätpän nak täkaŋ. Watä jop nämo it täkaŋ.

⁸Täŋ, yäyat ŋowä äma täŋo nadäk terak yänjahatak yän käwep nadäkaŋ. Upänkaŋ nämo, бага mantä udegän yäyak. ⁹* Moses täŋo бага man terak ŋode kudän täwani pätak; Bulimäkautä piä täŋ gamiŋkaŋ ketem moräki näŋpayän täŋjirän nämo yäjiwären. Man unita jide nadäkaŋ? Anututä bulimakauta nadäwätäk täŋpän man u yänkuk? ¹⁰* Nämo, u Anutu täŋo piä äma ninta juku piŋpän man u yänkuk. Nadäkaŋ, äma kome dukduk piä täk täkaŋ ba äma ketem bureni puget-puget täk täkaŋ uwä piä u jop nämo täk täkaŋ. Unitäŋo kowata bureni ätu api näne yän nadänpän piäni täk täkaŋ. ¹¹* Nek udegän. Munapik täŋo yeri täga bämopjin-ken pik täŋkumäko unita kowata intäŋo tunum ätu gupnek täŋkentäkta yännaŋi nämo? ¹²* Äma ätutä inken piä täŋjirä täga täŋkentän yämik täkaŋ unita ketjin-ken nanik aposorojin bureni nek imata taŋi täga nämo yäpde?

Tänpäkaŋ intä ude täga täŋkentän niminaŋi upänkaŋ in bämopjin-ken itkumäkken uken nämo peŋ täwetkumäk. Nämo, intä Kristo täŋo Manbiŋam Täga u korekta nektä kädet täŋpipide yän nadänpän bäräpi u ba u kotak täkamäk. ¹³* Ude upänkaŋ ŋode nadäkot; Äma Anutu täŋo eŋiken piä täk täkaŋ uwä

* **9:9:** Lo 25:4; 1Ti 5:18   * **9:10:** 2Ti 2:6   * **9:11:** Rom 15:27

* **9:12:** Apos 20:34-35; 2Ko 11:9; 1Ko 13:7   * **9:13:** Nam 18:8,31;

Lo 18:1-3

piä uterak ketem yäpmäk täkaŋ. Ba äma kudupi yot gänaŋ alta-ken Anututa tom ijin imik täkaŋ uwä tom u ätu kowata nak täkaŋ. ¹⁴* Täŋpäkaŋ äma Jesu täŋo manbiŋam yäŋahäk täkaŋ uwä udegän, piä uterak täga itnaŋi. Ekäninintä kädet u yänkehärom taŋkuk.

¹⁵* Ekänitä kädet u peŋkuko u täga iwarero upäŋkaŋ piä gwäkita nämo yäŋapik täyat. Ba intä täŋkentäŋ namikta man ŋo nämo kudän täyat. Nämo, Ekäni täŋo manbiŋam gwäki yäpmäkta nikek nämo, jop täwet täyat unita oretoret pähap täk täyat. Äma kubätä kädet u täŋpipiŋ nameko uwä kumbet yän nadäwet. ¹⁶* Täŋpäkaŋ näk Manbiŋam Täga yäŋahäk täyat unita yäŋpäŋ wäpna täga nämo yäpmäŋ akwet. Nämo, piä u täkta yän namani unita imata ehutpäŋ nämo täŋpet? Näk Manbiŋam Täga u nämo yäŋahäwayäŋ täro uwä waki api kaŋahäwet yän nadätat. ¹⁷* Täŋpäkaŋ Manbiŋam Täga u yäŋahäkta näkŋaken gärip terak yäŋahäwero uyaku gwäkita täga yäwet. Upäŋkaŋ ude nämo, piä täk täyat uwä ude täkta yän namani unita jop, Ekänitä kädet peŋ namani ude iwatpäŋ täk täyat. ¹⁸ Eruk, gwäki imatäkenpäŋ api yäpet? Uwä ŋode; Epänta gwäki yäpmäk-yäpmäk kädet näkŋa täga iwatnaŋi u peŋpäŋ Manbiŋam Täga u gwäki yäpmäkta nämo, jop yäŋahäk täyat unitä piäna täŋo gwäki ude täyak.

Pol ämawebe täŋo piä watä äma äworeŋkuk

¹⁹* Nadäkaŋ? Anututä yen pit namiŋkuko unita näk äma täŋo yen terak nämo it täyat. Upäŋkaŋ

---

* **9:14:** Mat 10:10; Luk 10:7; Gal 6:6 * **9:15:** Apos 18:3 * **9:16:** Jer 20:9 * **9:17:** 1Ko 4:1 * **9:19:** Mat 20:26-27

näkŋaken gärip iwatpäŋ ämawebe kudup täŋo watä piä äma jopi ude äworeŋpäŋ kuŋat täyat. U imata, äma mäyap yämagutpäŋ Anututa biŋam yepmakta nadäk täyat. ²⁰ * Mebäri unita näk ŋode täk täyat; Juda ämawebe yämagutpäŋ Anututa biŋam yepmakta Juda äma ude äworeŋpäŋ bämopi-ken piäni täk täyat. Uwä Moses täŋo бага man terak it täkaŋ unita бага man terak irani ude äworeŋpäŋ täŋkentäŋ yämik täyat. Näkŋawä бага man terak nämo it täyat upäŋkaŋ äma бага man terak it täkaŋ u Kristota biŋam yämagutta ini bumikgän äworek täyat. ²¹ * Täŋkaŋ äma Moses täŋo бага man nitek nämo u yämagutta äma бага man nitek nämo ude äworek täyat. Ude täk täyat uwä Anutu täŋo бага nämo irepmit täyat. Nämo, näk Kristo täŋo man kädet ugän iwatpäŋ ude uwä täk täyat. ²² * Täŋkaŋ äma nadäkiniki kwini ätu Kristota biŋam yämagutta, äma nadäkiniki kwini ude bumik äworeŋpäŋ bämopi-ken piäni täk täyat. Bureni, äma mebäri mebäri udewani ätu Kristota biŋam yämagutta nadäk täyat unita äma mebäri mebäri u bumik äworeŋpäŋ bämopi-ken piäni mebäri mebäri täk täyat. ²³ Ude täk täyat uwä Manbiŋam Täga u täŋmeham täkta täk täyat. Ba imaka tägatäga Manbiŋam Täga u pewä ahäk täyak u Ekäni täŋo ämawebeniye-kät bok kaŋ yäpna yäŋkaŋ täk täyat.

Gwäki bureni yäpmäkta bäräŋek täkäna

²⁴ Täŋpäkaŋ uwä ŋode bumik; Närepmirek gärepmirek-ken äma mäyaptä bäräŋeneŋo upäŋkaŋ äma kubä-tägän бага pewani-ken intäjukun

* **9:20:** Apos 21:20-26   * **9:21:** Gal 2:3   * **9:22:** 2Ko 11:29; Rom 11:14

ahänpän gwäki yäpek. Eruk, in udegän gwäki bureni u yäpmäta juku pinpän kehäromigän kaḅ bäränewut. ²⁵ * Nadäkaḅ, äma närepmirek-gärepmirek-ken bäräḅenayän nadäk täkaḅ uwä gärip mebäri mebäri mäde ut yämiḅpän gupi täḅpidäm takta komi piä täk täkaḅ. Täḅkaḅ äma uwä gwäki paotpaot ikek yäpmäta ude täk täkaḅ. Täḅ, ninäwä gwäki bureni-inik, paotpaot ikek nämo u yäpmäta bäräḅek täkamäḅ. ²⁶ Mebäri unita näk dapun jopjop nämo täḅkaḅ bäräḅek täyat. Nämo, siwoḅigän bäräḅek täyat. Ba äma ämik täḅkaḅ keru jopjop wepmät täkaḅ ude nämo täk täyat. ²⁷ * Nämo, gupnatä gäripna ba manna iwatta ut täyat. U gupnatä gärip mebäri mebäri peḅirän goret bäräḅewet yänpän ude uwä täk täyat. Näk äma ätu Ekäni täḅo manḅiḅam yäwet yäpmän äbäḅtäyiwa gwäki nämo yäpayän yän näwerekta!

10

Isrel äbottä täḅkuḅo udegän nämo täne

¹ * Notnaye, äbekjiye orajiye Moses iwarän täḅkuḅo uken bäräpi ahän yämiḅkuḅo u ket juku piwut yän nadänpän man ḅo täwerayän; U kudup gubam pähap Anututä watä it yämikta pewän äpuko u gänäḅ kuḅatkuḅ. Ba u kudup Gwägu Gämäni u weḅpeḅ kukḅi udude säkgämän ahänkuḅ. ² Gubam u gänäḅ kuḅatkuḅo ba ume weḅkuḅo u ume ärutärut bumik ude täḅkuḅ. Kadäni uken kuḅat-kuḅat kodaki yäput peḅpän Moses täḅo

* **9:25:** Plp 3:14; 2Ti 4:7-8; 2Ti 2:4-5; Jem 1:12; 1Pi 5:4

* **9:27:**

Rom 8:13, 13:14

* **10:1:** Kis 13:21-22; Kis 14:22-29

iwaräntäkiye ude ahänkuṅ. ³ * Täṅkaṅ ämawebe u kudup ketem Munapiktä yepmäṅ towiṅkuko u nak täṅkuṅonik. ⁴ * Ba u kuduṅtagäntä ume Munapiktä yämiṅkuko u imaka, nak täṅkuṅonik. Ume uwä mobä Munapiktä peṅ yämani bok kuṅat täṅkuṅo uken naniktä äpäṅjirän naṅkuṅ. Mobä uwä Kristo ubayäṅ. ⁵ * Ude täk täṅkuṅo upäṅkaṅ ämawebe ukät nanik mäyaptä Anutu täṅo gärip nämo iwatkuṅo unita yabäwän nämo tägaṅkuṅ. Mebäri unita ämawebe mäyaptä kome jopi uken kumäṅ täṅpä kuṅkuṅ.

⁶ * Eruk, imaka ahän yämiṅkuṅo u nintä kaṅpäṅ nadäktä wärani ude ahänkuṅ. Unitä nin ṅode niwoṅäretak; Ninä bänep nadäk-nadäknin imaka wakiwaki terak nämo pene, ämawebe biani unitä täṅkuṅo ude. ⁷ * Ba anutu jopi nämo yäniṅ oretne, äma biani ätutä täṅkuṅo ude. Urita Anutu täṅo mantä ṅode yäyak;

*Ämawebe u ketem ume naṅpäṅ täṅkuṅuṅ täṅkaṅ guṅ
äma täṅo kap teṅpäṅ kudän waki-wakiinik
täṅkuṅ. Kis 32:6*

⁸ * Eruk kubokäret kädet äma biani u ätutä täṅkuṅo ude nämo täne. Äma uwä ude täṅkuṅo unita kepma kubägän ämawebe 23,000 udetä paotkuṅ.

⁹ * Urita ninä Anututä täga nämo nin däpek yäṅ nadäṅpäṅ imaka u ba u täga täne yäṅ nämo nadäne.

* **10:3:** Kis 16:35   * **10:4:** Kis 17:6; Nam 20:11   * **10:5:**

Nam 14:26-30; Hib 3:17; Jud 5   * **10:6:** 1Ko 10:11; Nam 11:4,34

* **10:7:** Kis 32:6   * **10:8:** Nam 25:1-9   * **10:9:** Nam 21:5-6

Äma biani ätutä Anutu ude täñ-yabänjirä gämoktä kumän-kumän däpuñ. ¹⁰ * Ba Anutu täño kudänta gañani nadänpän yänkubit-kubit nämo yäne. Äma biani ätu ude täñkuño uwä Kumän-kumän täño Añerotä äbä kumän-kumän däpuñ.

¹¹ * Notnaye, imaka ahän yämiñkuño u äma ätutä juku piñpän kädet kuroñ udegän nämo tänenja ude ahänkuñ. Tänpän unitäño manbiñam uwä tärek-tärek kadäni-ken itkamän nintä daniñpän nadänkañ umuntäneta kudän täñkuñ. ¹² Unita äma kubätä näk kehäromi itat, wakiken täga nämo mänpet yän nadänpänä momi-ken mänpekta nadän täpänenpän kuñarek. ¹³ * Tänpäkañ notnaye ñode nadäkot; Tänyabäk kudupitä nämo ahän tamik täkañ. Nämo, ahän tamik täkañ uwä äma ätuken ahäk täkañ unitägän ahän tamik täkañ. Upänkañ Anututä yänkehäromtak mani iwatpän nämo api tepmanpek. Nämo, u tabän äwaräkuk täñjirän tänyabäk kubä intä täga irepmitnañi nämo, ude-wani kubätä nämo api ahän tamek. Nämoink! Tänyabäk kubätä ahän tamiñjirän Anututä kädet täwit tamiñpän tänyabäk u gänañ kehärom tanpän itta kehäromi api tamek.

Anutu ba wäbät bok yäniñ oretnañi nämo

¹⁴ * Unita notnaye tägagämän, wäbät yäniñ ore-toret kädet kañumuntañ ban päñku irut. ¹⁵ In guñ nämo, nadäwä tumbani unita man täwerayän täyat ño injin ket yäpmän daniñpän nadäwut. ¹⁶ * Ekäni täño wain ume näna yänpän Anutu bänep täga

* **10:10:** Nam 16:41-49; Hib 3:11,17   * **10:11:** 1Ko 10:6; 1Pi 4:7

* **10:13:** 1Ko 1:9   * **10:14:** 1Jo 5:21   * **10:16:** Mat 26:26-28

man iwetpäŋ nak täkamäŋ uwä naŋpäŋä Kristo täŋo kumäk-kumäki terak tubeŋ kuŋpäŋ Kristo inikäť bänep kubägän täŋpäŋ it täkamäŋ. Ba käräga tokäťpäŋ nak täkamäŋ u udegän. U naŋpäŋä Kristo täŋo gupikäť kentäŋpäŋ Kristo-kät bänep kubägän täŋpäŋ it täkamäŋ. ¹⁷ * Eruk, käräga bureni mebäri kubägän itak u kubägän nak täkamäŋ unita ämawebe ini-ini itkamäŋ upäŋkaŋ gup kubägän ude ahäk täkamäŋ.

¹⁸ * Eruk, Juda ämawebe täŋo täktäkita juku piwut; Ämawebe tom ketem alta terak Anututa ijiŋ imanipäŋ u moräki nak täkaŋ uwä naŋpäŋ Anutukät kentäŋpäŋ bänep kubägän täŋpäŋ it täkaŋ. ¹⁹ * Täŋkaŋ man unita nadäŋit anutu jopi yäniŋoretoret man täwerayäŋ täyat ŋonita nadäwut; Imaka guŋ ämatä anutu jopita ijiŋ yämik täkaŋ u ba anutu jopi ini, unita jide yänayäŋ? U imaka bureni? Nämoinik! U imaka bureni nämo yäŋ täwetat. ²⁰ * Unita ŋode yäyat; Guŋ ämatä imaka anutu jopita ijiŋ yämik täkaŋ uwä Anututa nämo, Satan täŋo watä ämaniyeta ijiŋ yämik täkaŋ. Unita ketem anutu jopita ijiŋ yämani nämo näneŋ yäŋ täwet täyat uwä ŋodeta; In u naŋpäŋ Satan täŋo watä ämaniyekät kentäŋpäŋ bänep kubägän täŋpäŋ itta nämo nadätat. ²¹ * Inä Ekäni täŋo wain ume naŋit, Satan täŋo watä ämaniye unitäŋo bok täga nämo näneŋ. Ba Ekäni täŋo käräga naŋit, Satan täŋo watä ämaniye unitäŋo bok täga nämo näneŋ. ²² * U imata, ude tänayäŋ tämäŋo uwä Ekänitä kokwawak bureni api

* **10:17:** Rom 12:5; Efe 4:16   * **10:18:** Wkp 7:6   * **10:19:**

1Ko 8:4   * **10:20:** Lo 32:17; Rev 9:20   * **10:21:** 2Ko 6:15-16

* **10:22:** Lo 32:21

täj nimek. Ude täņpänä nin kehärom täņpäņ Anutu täņo kokwawak täga api irepmitne? Nämoink!

Notniye täņkentäj yämikta täktäk ugänpäj täne

23 * Täņpäkaņ äma ätutä ñode yäk täkaņ; Nin imaka u ba u tägagän täne yäk. Imaka yäjiwäroni kubä nämo, kudup u ninin kirewani yäj yäk täkaņ. Man udewanita ñode yäyat; Täga yäkaņ upäņkaņ täktäk kudup uwä tägagän nämo. Ba täktäk kudup-tagäntä täga nämo täņkentäj nimek. 24 * Unita ñode nadäkot; Ninä nininta nadäwätäk nämo täne. Nämo, äma ätu täņkentäj yämikta piäni täne.

25 Eruk, ketem tom kudup ämatä gwäki penpäņ yäpmäkta maketken pek täkaņ u yänyabäk kubäkät nämo, täga suwanpäņ näneņ. Yänyabäk ñode nämo yäneņ; U anutu jopita ijin yämani ba nämo ijin yämani yäj nämo yäneņ. 26 * U imata, unitawä Anutu täņo man ñode kudän täwani;

*Kome ini ba imaka imaka uterak itkaņ u kudup
Ekäni täņogän. Sam 24:1*

27 * Unita Jesuta nadäkinik nämo täņpani kubätä ketem bok näda yäj gäwerän täga yäj nadänpäņä ketem gwet gameko u kudup yänyabäk kubäkät nämo, ba nadäwätäk ikekkät nämo, jop täga näņpen. Ketem u bänep nadäk-nadäkka täga nämo täņpän wanen. 28 * Upäņkaņ ketem kubä näņpayäj täņiri äma kubätä ñode gäwerek; Ketem ñowä anutu jopita ijin yämani yäj gäweränä eruk, notkapak unita

* **10:23:** 1Ko 6:12   * **10:24:** Rom 15:2   * **10:26:** Sam 24:1

* **10:27:** Luk 10:8   * **10:28:** 1Ko 8:7

yänpän ketem u nämo nänpen. Nämo, notkapak unitä gäka nadäwätäk tänpän goret täk täyan yän gäwerekta! ²⁹ Gäkna momi tänpen yän nämo yäyat. Nämo, notkapak unitä momi täyan yän nadäweko unita ketem u nämo nänpen.

Eruk, man unita äma kubätä kiknupän nede yäwek; Wära! Näk imaka u ba u tägagän nänpet ba tänpet yän nadätat unita imata äma ätu udegän nämo nadäk täkan unita yänpän kädet u pewet? ³⁰ * Näk ketem kubä Anutu bänep täga man iwetpän nänpere uwä äma kubätä goret näyan yän imata näwerek? ³¹ * Eruk unita nede yäwa; In ketem ba ume nänayän, ba imaka u ba u tänayän nadänpänä u kudup Anutu wäpi biñam yäpmän akuktagän täneñ. ³² * Unita äma kubä, Juda äbotken nanik, Grik äbotken nanik, ba äbot tänpäni kubä momi-ken tewet yän yänpän imaka siwoñi tänpen kuñat täkot. ³³ * Näkä täk täyat udegän täk täkot; Näkna täñkentäka nadänpän nämo, ämawebe kudup täñkentän yämiñira Ekänita biñam tänpüt yän nadänpän kuñat täyat.

11

¹ * Unita näkno kädet kuroñ iwat täkot, näkä Kristo täño kädet kuroñ iwat täyat ude.

Ämawebe täño mebäri

² Kadäni kadäni näk man kudup täwetpän täwoñärenkuro u pen juku piñ it täkan. Täñkan inñitpän yäpmän kuñat täkan unita taniñ oretat.

* **10:30:** 1Ti 4:4 * **10:31:** Kol 3:17 * **10:32:** Rom 14:13

* **10:33:** 1Ko 9:20-22 * **11:1:** 1Ko 4:16

3 * Upänkaŋ man kubä ɲode täwerayän täyat unita imaka, nadäkinik kaŋ täŋput; Äma kuduptagän täŋo gwäki u Kristo. Täŋpäŋ webe täŋo gwäki uwä äpi. Täŋpäŋ Kristo täŋo gwäki uwä Anutu. 4 Unita äma kubätä tek ämetkaŋ Anutu-ken yänpik man yäwayän täko ba Ekäni täŋo meni jinom yänahäwayän täko u gwäki Kristota mäyäk api imek. 5 Täŋ, webe kubätä tek nämo ämetkaŋ Anutu-ken yänpik man yäwayän täko, ba Anutu täŋo meni jinom yänahäwayän täko uwä udegän gwäki äpita mäyäk api imek. Webe ude täk täkaŋ uwä webe jopjop kuŋarirä mäyäk yämikta gwäki pujiŋ madän yämik täkaŋ udegän api äworeneŋ. 6 ɲodeta yäyat; Webe kubätä tek nämo ämetkaŋ kuŋareko uwä kubätä webe unitäŋo gwäki pujiŋ kudup kaŋ madän imän. Upänkaŋ u uwä imaka mäyäki unita webe uwä gwäk muyam nitek kuŋatpäŋä tek ämetkaŋ kuŋarek. 7 * Täŋpäkaŋ ämawä tek nämo ämetkaŋ gwäki jopitä kuŋatneŋ. U imata, äma uwä Anutu täŋo injam dapun ba Anutu täŋo epmäget moräki unita. Täŋ, webe uwä äma täŋo epmäget moräkipän täŋpani. 8 * Äma uwä webeken nanikpäŋ nämo yäpuk. Webe uyaku ämaken nanik yäpuk. 9 * Äma jukun täŋpäŋ peŋkaŋ webewä äma täŋo täŋkentäki ude itta yänpäŋ täŋpäŋ pewani. 10 Mebäri unita webe uwä man buramik webe unitäŋo wärani uwä tek ämetpäŋ kuŋatneŋ. Ude kuŋatnayän täŋo uwä aŋero api oraŋ yämineŋ.

11 Täŋpäkaŋ Ekäni-kät kowat kwasikorän täŋpanitä webe inipärik, äma inipärik nämo

* 11:3: Stt 3:16; Efe 5:23; 1Ko 3:23 * 11:7: Stt 1:26-27; Jem 3:9

* 11:8: Stt 2:21-23; 1Ti 2:13 * 11:9: Stt 2:18

kuŋatneŋ. Nāmo, webetä äma täŋo täŋkentäki ude itneŋ, ba ämatä udegän, webe täŋo täŋkentäki itneŋ. ¹² U imata, webe uwä ämaken nanik yäpani. Udegän ämatä webeken ahän bumbum täk täkamän. Täŋkaŋ u kudup Anutu-ken nanikgän.

¹³ Eruk, injin-tägän kaŋpäŋ nadäk täŋput; Webe kubä tek nämo ämetkaŋ Anutu-ken yäŋapik man yäŋirän tägawek? ¹⁴ Ba äma gwäki pujiŋ taŋitä kuŋarirän kawä siwoŋi täŋpek? Nāmo! Anututä kädet kubä äbekjiye orajiye-ken ŋode inide pewän ahāwani; Ämatä gwäk pujiŋ taŋi, webe täŋo ude bumik yäpmän kuŋat-kuŋat u mäyäki. ¹⁵ Upänkaŋ webetä gwäk pujiŋ kəroni yäpmän kuŋarirä kawä tägawek. Gwäk pujiŋ kəroni u webe täŋo epmäget moräk. Gwäki pujiŋtä tek ude täŋpek. ¹⁶ Täŋpəkaŋ äma kubätä näkŋo man ŋo urayän nadəŋpänä ket ŋode nadəwek; Kädet ätu nämo iwət täkamän, ba Anutu täŋo äbot ätu komeni komeni itkaŋ u kädet ugän iwət täkaŋ.

Ekäni täŋo äŋnak-äŋnakta man

¹⁷ Eruk, man ŋo täwerayän täyat uwä bänep täga terak nämo täwerayän. Anutu iniŋoret käbeyä täk täkaŋ-ken kädet tägatäga nämo pewä ahäk täkaŋ. Nāmo, äma bänep yäpä wakwak käbeyä ude täk täkaŋ. ¹⁸ * In-täŋo biŋam man ŋode nadäk täyat; Käbeyäta änok kubägän irirä bämopjin-ken duŋ-wewek ahän tamik täyak yäk. Ude näwerirä u bureni käwep yän nadäk täyat. ¹⁹ * Bureni, duŋ-wewek in bämopjin-ken ahäk täyak u täga nämo. Upänkaŋ jop uken, ini kaŋ ahāwän. Ude uyaku inken nanik

---

* **11:18:** 1Ko 1:10-12; 1Ko 3:3   * **11:19:** Lo 13:3; 1Jo 2:19

netätä kädet Anututä gäripi nadäk täyak u iwat täkaŋ u kwawak api ahäwek.

²⁰ Tänpäkaŋ käbeyäta änok kubägan itkaŋ äŋnak-äŋnak täk täkaŋ uwä Ekäni täŋo äŋnak-äŋnak bureni nämo täk täkaŋ. Nämoink! ²¹ In kubäkubätä injinken ketem yäpmäŋ päbä notjiye mäde ut yämiŋpäŋ käroŋ nak täkaŋ. Täŋirä ätu nakta yeŋirä it täkaŋ. Tänpäŋ in ätutä wain ume bumta naŋpäŋ täŋguŋguŋ täk täkaŋ. ²² * Jide? In eŋjin nämo? Äŋnak-äŋnak injin eŋiken täga nämo täneŋ? Ude täk täkaŋ uwä Anutu täŋo äbot täŋpanita nadäŋirä imaka jopi kubä täk täyak. Ba notjiye jäwärita mäyäk yämik täkaŋ. Unita jide täweret? Kudän täk täkaŋ unita oretoret man täweret ba? Nämotä nämoink!

²³ Nadäkaŋ? Man täwetat ŋowä Ekäniken nadäŋkuro upäŋ täwetat. Man uwä ŋode; Bipani Judas Kariottä Jesu iwan kerit terak teŋkuko kadäni uken Jesutä ŋode täŋkuk; ²⁴ Uwä käräga yäpmäŋpäŋ Anutu-ken bänep täga man iwetkaŋ tokät jukutpäŋ iwaräntäkiyeta yämiŋpäŋ ŋode yäŋkuk; Ŋowä näkŋo gupna yäk. Uwä in täŋkentäktä iniŋ kirewani. Unita näk nadäŋ namikta kaŋ nak täŋput yäk. ²⁵ * Ketem naŋ paotpäŋ iräwä udegän wain ume yäpmäŋpäŋ yämiŋkaŋ yäŋkuk; Ŋowä näkŋo nägätna. Nägätna ŋonitä topmäk-topmäk kodaki yäput peyak yäk. Unita kadäni kadäni ŋo naŋpäŋä näka kaŋ nadäŋ namik täŋput yäŋ yäwetkuk. ²⁶ Unita kadäni kadäni käräga ba wain ume u nak täkaŋ uwä Ekänitä komi nadäŋpäŋ kumbuko unitäŋo

* **11:22:** Jem 2:5-6   * **11:25:** Kis 24:6-8; Sek 9:11; Hib 8:8-13

manbiŋam yāŋahāŋpāŋ tāk tākaŋ. Ude tāŋ yāpmāŋ kuŋjirä Ekäni uwä kaŋ äbän.

²⁷ * Eruk, unita nadäkot; Ekäni tāŋo dākum naknak u imaka jopi kubä nämo. Unita äma kubätä kädet siwoŋi nämo iwatkaŋ Ekäni tāŋo käräga ba wain ume nāŋpeko uwä Ekäni tāŋo tohari ba nāgärita nadāŋjirän imaka jopi kubä ude tāŋjirän Ekänitä kawän momi tāŋpek. ²⁸ * Unita äma kubätä käräga ba wain ume u nāŋpa yāŋpāŋ bānep nadäk-nadäki-ken jide päreko u jukun yāpmāŋ danjkaŋ täga nāŋpek. ²⁹ Täŋkaŋ äma kubätä Ekäni tāŋo gupi, äbot tāŋpani noriye unita siwoŋi nämo nadāŋ yāmiŋpāŋ käräga ba wain ume nāŋpeko uwä ini-tägän ini gupi Anutu tāŋo manken tewek. ³⁰ Mebäri unita inken nanik ämawebe ätuwä kehäromini nämo itkaŋ ba ätu käyäm ikektä itkaŋ ba ätuwä kumbuŋ. ³¹ Upāŋkaŋ nin bānep nadäk-nadäknin säkgämän yāpmāŋ danjkaŋ nānayāŋ tämäŋo uwä Anututä manken nämo api nipmaŋpek. ³² * Täŋ, Anututä nibāwän täga nämo tāŋpāwä kädet siwoŋi niwoŋäreka bāräpi mebäri mebäri nimik täyak. Imata, äma komen ämawebe-kät paot-paotta biŋam tänero udeta yāŋpāŋ tāk täyak.

³³ Unita notnaye, inä kubä-kengän itkaŋ Ekäni tāŋo ketem bok nāna yāŋpāŋä äma kuduptagän äbāŋ moreŋpāŋ iräkaŋ yāput-peŋpāŋ uterakgän kaŋ nak tāŋput. ³⁴ Täŋpäkaŋ äma kubätä nakta iwāwä intäjukun ini eŋiken naŋ koreŋkaŋ käbeyä-ken täga kwek. Ude tänayāŋ tāŋo uyaku käbeyä

* **11:27:** Hib 10:29   * **11:28:** Mat 26:22; 2Ko 13:5   * **11:32:** Hib 12:5-6

nämo tänpä wawäpäŋ Anututä kowata waki nämo tamek. Eruk ugän. Man moräki itak u äneŋi ärenpäŋ tabäwayäŋ täyat-ken uken api täweret.

12

Munapiktä iron täk täyak unita man

¹ Eruk notnaye, Kudupi Munapiktä iron täk täyak unitäŋo mebärita intä guŋ itneŋo udetä ŋode täwera ket nadäwut; ² * In bian guŋ itkaŋ anutu jopi, man nämo yäwani uken päŋku gämori-kengän itkaŋ unitäŋo nadäk kädet gwäjiwani iwatpäŋ kuŋat täŋkuŋonik. ³ * Unita ŋode täwera nadäwut; Kadäni uken man yäk täŋkuŋo u man Anutu täŋo Munapiktä pewän ahäk täkaŋ u nämo. Nämoinik! Anutu täŋo Munapiktä äma kubäken itkaŋ man iwerirän ŋode täga nämo yäwek; Jesu kaŋ wawän! Ba äma kubä Ekäni täŋo Munapiki nämotä Jesu u Ekäni yäŋ täga nämo yäwek.

⁴ * Tänpäkaŋ äbot täŋpani ninken Munapiktä iron mebäri mebäri pewän ahäk täkaŋ uwä Munapik kubä-tägän pewän ahäk täkaŋ. ⁵ * Ba Ekäni täŋo watä piä mebäri mebäri täk täkamäŋ upäŋkaŋ Ekäni kubägän. ⁶ Ba piä u täkta piä täktäk täŋo käderi mebäri mebäri upäŋkaŋ Anutu kubä unitägän piä u kudup täkta äbot täŋpani ämawebe kuduptagänta kehäromi nimik täyak. ⁷ * Bureni, Munapiktä äbot täŋpani ätu täŋkentäŋ yämikta ämawebe kubäkubäken kehäromini pewän ahäk täkaŋ. ⁸ Uwä ŋodeta yäyat; Munapiktä äma

---

* **12:2:** Hab 2:18-19   * **12:3:** 1Jo 4:2-3   * **12:4:** Rom 12:6; Efe 4:4   * **12:5:** Efe 4:11   * **12:7:** 1Ko 14:26

kubäta kehäromi iminjirän nadäk säkgämän kubä Anutu-ken nanik täga yänahäwek. Tänpäkaŋ äma kubätawä Munapik kubä unitägän nadäk-nadäk ätu Anutu-ken nanik ämawebe yänahänpän yäwetta kehäromi imik täyak. ⁹ Tänpäkaŋ Munapik kubä uterakgän äma kubä nadäkinik kehäromi täk täyak. Ba Munapik kubä unitägän äma kubätawä äma käyäm ikek yäpän-tägakta kehäromi imik täyak. ¹⁰ * Tänpäkaŋ äma kubätawä Munapik unitägän kudän kudupi ätu täkta kehäromi imik täyak. Tänpä, kubätawä Munapik unitägän Anutu täno meni jinom yäpmänpän yänahäkta kehäromi imik täyak. Ba äma kubätawä Munapik täno man bureni ba mäjo täno man jopi u yäpmän danikta kehäromi imik täyak. Tänpäkaŋ äma kubätawä man kotäk kudupi mebäri mebäri terak yäkta kehäromi imik täyak. Tänpäkaŋ äma kubätawä man kotäk u yäpmän äyänutpewän äma ätutä nadäkta kehäromi imik täyak. ¹¹ * Kudän mebäri mebäri uwä, Munapik kubä unitägän pewän ahäk täkaŋ. U iniken gärip terak äma kubäkubäta kehäromi inigän inigän yämik täyak.

Gupnin kubägän upän moräki mäyap

¹² * Eruk gupninta nadäwut. Äma ninäwä gupnintä kubägän täyak upänkaŋ gupnin täno moräki wäpi inigän inigän. Tänpäkaŋ wäp inigän inigän unitäkaŋ gup kubägän täyak. Eruk Kristo täno äbot terak udegän pätak. ¹³ * Nin kubäkubä mäyap upänkaŋ Kristo terak gup kubägän ude itkamän.

* **12:10:** Apos 2:4; 1Ko 14:5   * **12:11:** Rom 12:3; 1Ko 7:7

* **12:12:** 1Ko 10:17   * **12:13:** Gal 3:28

Nin kudup, Juda äbotken nanik, guŋ äbotken nanik, watä piä täŋpani jopi ba äma ekäni, nin Munapik kubägänpäŋ uwäktäŋ nimani. Munapik uwä ume bumik, naŋ täpäneŋpäŋ säkgämän itta nimani. Täŋkaŋ Munapik unitä täŋpewän gup kubägän ude täŋkumäŋo itkamäŋ.

¹⁴ Unita gupnin terak man wärani ŋode täwetat; Gupnin täŋo moräki mäyap, kubägän nämo. Uwä ŋode bumik; Munapiktä nin kubäkubäta kehäromi nimiŋirän piä ba täktäk mebäri mebäri Kristo täŋo äbot täŋkehärom takta täk täkamäŋ. ¹⁵ Unita kuroŋnintä ŋode yäwek; Näk ketka nämo unita gupka moräk nämo yäk. Upäŋkaŋ u gupnin moräk! ¹⁶ Ba jukunintä ŋode yäwek; Näk dapunka nämo unita gupka moräk nämo yäk. Ude nämo! U gupnin moräk! ¹⁷ Ba jide? Gupnin kudup u dapuningän täŋpeko uwä man jide ude nadäne? Ba gupnin kudup u jukuningän täŋpeko uwä imaka kubä täŋo kábäŋi jide ude yäna-kuneŋ? ¹⁸ Upäŋkaŋ ude nämo, Anututä iniken gärip iwatpäŋ gupnin täŋo moräki inigän inigän peŋirän piä iniken iniken täk täkaŋ. ¹⁹ Täŋpäkaŋ gupnin moräkitä kubägän äworeŋpäŋ itneŋo uwä gup bureni nämo! ²⁰ Nämo, gupnin täŋo moräki mäyap unitä gup kubägän ude täŋkaŋ piä iniken iniken täŋirä säkgämän it täkamäŋ.

²¹ Unita dapunintä ketnin ŋode täga nämo iwerek; Gäkä nämo ireno uwä piä näkŋagän täga täŋpet! yäk. Ba gwäknintä kuroŋnin ŋode täga nämo iwerek; Gäkä nämo ireno uwä näkŋagän täga iret! yäk. ²² Nämoinik, gupnin moräki kubäta kehäromini nämo yäŋ yäk täkamäŋ upäŋkaŋ unitä nämo ireko uwä kehäromi jide ude yäpne? ²³ Ba

gupnin moräk-moräkta nadäna äpani täk tükamäj upäj watä säkgämän it yämik tükamäj. Ba gupnin moräk kubä u mäyäkniin uwä säkgämän-inik uwäk täk tükamäj. ²⁴ Täjpäkañ gupnin moräki täga ätu kwawak pena it täkañ unita ñode nadäkamäj; Anututä gupnin moräki kuduptagän peñkuko gup kubägän ude itkañ. Täjkañ gupnin moräki ätuwä wäpi biñam ikek nämo bumik unita intäjukun peñkuko itkañ. ²⁵ Intäjukun peñkuko uwä gupnin täño moräki moräki duñ-wewek nämo täjkañ watä kowata kowata täneñta täjpäj peñkuk. ²⁶ Unita gupnin moräki kubätä komi nadäñirän moräki ätu kuduptagän komi nadäneñ. Ba kubätä wäp biñam yäpmäjirän noriye kuduptagän wäpi biñam yäpneñ.

²⁷* Eruk, man unitäjno mebäri ñode; Äbot täjpani in kuduptagän Kristo täño gup ude itkañ. Täjpäkañ in kubäkubätä gup unitäjno moräki moräki ude itkañ. ²⁸* Täjkañ äbot täjpani bämopi-ken Anututä piä mebäri mebäri täkta äma inigän inigän ñode iwoyäjpäñ yepmañkuk; Intäjukun, aposoro yäpmäj danijpäñ yepmañkuk. Täjpäñ uterakä äma Anutu täño meni jinom yäpmäjpäñ yäjahäwani. Uterakä äma Anututä kädet gäripi nadäk täyak u yäwetpäñ yäwoñärewani. Ba äma ätuwä äma käyäm ikek yäpätägakta iwoyäjpäñ yepmañkuk. Ba ätuwä kudän kudupi täkta, ätuwä täjñentäk piä mebäri mebäri täkta, ätuwä piäta watä itta. Täñ, ätuwä man kotäk kudupi terak yäkta iwoyäjpäñ yepmañkuk. ²⁹ Unita jide? Äbot täjpani kudup uwä aposoro? Ba kuduptagän uwä Anutu meni ji-

* **12:27:** Rom 12:5; Efe 5:30   * **12:28:** Efe 4:11-12

nom yəŋ ahāwani? Ba kuduŋtagän uwä yäwetpəŋ yəwoŋərek piä tək təkəŋ? Ba kuduŋtagän kudän kudupi tək təkəŋ? ³⁰ Ba kuduŋtagän äma käyäm ikek təga yäpə-təganəŋ? Ba kuduŋtagän man kotäk kudupi terak yäk təkəŋ? Ba kuduŋtagän man u yäpməŋ äyənüt təkəŋ? Nämoinik! U piäni inigän inigän tək təkəŋ.

³¹ * Upəŋkaŋ Munapik təŋo iron kubäkubä ukät nanik intäjukun-inik itkəŋ u yäpmäkta gwäk pimiŋpəŋ piäni tək təkot. Unita apiŋo kädət təgagämän kubä təŋo mebəri təwetpəŋ təwoŋərewayəŋ.

13

Bänep iron bureni täktäk kädət

¹ Nək äma nadäk-nadäk ikek ude itpəŋ äma təŋo man kotäk mebəri mebəri terak, ba kunum gənaŋ aŋero unitəŋo man terak təga yəwero upəŋkaŋ bänep iron ikek nämo kuŋarayəŋ təro uwä manna säkgämän uwä yəŋuruk-uruk, wagäm mämä ude api təŋpek. ² * Təŋpəkaŋ nək Anutu təŋo meni jinom yäpməŋkaŋ pidämigän təga yəŋahəwet, ba imaka imaka kwawak irani ba kəbop irani unitəŋo mebəri təga nadəwa təreneŋo upəŋkaŋ bänep iron ikek nämo kuŋarayəŋ təro uwä imaka jopi ude api iret. Ba nadäkinikna kehəromitä pom təŋpewän ini irani-ken təga penpen əpəmaŋ kweko upəŋkaŋ bänep iron ikek nämo kuŋarayəŋ təro uwä nadäkinikna u jopigän api təŋpek. ³ * Təŋpəŋ nək tuŋumna kudup äma jäwərita təga yəmet, ba

* **12:31:** 1Ko 14:1 * **13:2:** Mat 17:20 * **13:3:** Mat 6:2

Anututa yänpäñ gupna paotta täga iniñ kirewero upäñkañ bänep iron ikek nämo kuñarayäñ täro uwä täktäkna tägatäga unitä nämo api täñkentäñ namek.

⁴ Eruk ämawebe bänep iron kädet bureni iwat täkañ uwä ñode täk täkañ; U kwikinik itkañ äma ätu orañ yämik täkañ. Äma u noriyetä yärepmiräwä kokwawak nämo nadäk täkañ. Ba u inita näk äma ätu yärepmitat yäñ nadänpäñ nadäwä ärowani nämo täk täkañ. ⁵* Ämawebe bänep iron ikek uwä ärowani kudän nämo täk täkañ ba initagän nadäwätäk nämo täk täkañ. Tänpäñ kokwawak bäräñeñ nämo nadäk täkañ. Ba ämatä waki täñ yämiñirä momi u kadäni käronjita nämo yäpmäñ kuñat täkañ. ⁶* Täñkañ wakitä äma ätuken ahäñ yämiñirän wi yäwatpäñ oretoret nämo täk täkañ. Nämo, u man bureni täño kudän kwawak ahäñirän uyaku oretoret pähap nadäk täkañ. ⁷* Tänpäkañ äma bänep iron ikektä äma kehäromini nämo täñ-mehamtañ yämik täkañ. Ba nadäkiniki nämo pewä putärewäkañ Anututä täñkentäñ yämikta itsämänpäñ nämo gañatak täkañ. Nämo, bänep iron täktäk kädet gwäk pimiñpäñ täk täkañ.

⁸ Bänep iron kädet bureni uwä nämo api paorek. Täñ, kädet täga ätu ñodewani u api paotneñ; Kudupi Munapik terak Anutu täño meni jinom yäñahäk-ahäk uwä kadäni keräpi-tagän. Ba Kudupi Munapik täño iron yäpmänpäñ man kotäk kudupi kudupi terak yäkyäk u api paorek. Ba Anutu täño nadäk yäpmänpäñ yäñahäk-ahäk u imaka, api paorek. ⁹ Bureni, Anutu täño nadäk kuduptagän

---

* **13:5:** Plp 2:4 * **13:6:** Rom 12:9 * **13:7:** Rom 15:1; 1Pi 4:8; 1Ko 9:12

täga nämo nadäna tärewäpän yänahäne, moräkigän nadänpän yänahäk täkamän. Ba Kudupi Munapik terak Anutu meni jinom kuduptagän täga nämo yänahäne, moräkigän nadäk täkamän. ¹⁰ Upänkañ imaka bureni-iniktä ahänjirän imaka ket nämo nadäwani ba ket nämo tänpäni u api paotneñ. ¹¹ Uwä ñode bumik; Näk ironi itkañ man yänkuro, nadäk-nadäk piä tänkuro ba yäpmän danik-danik piä tänkuro u ironitä-yän täk tänkuronik. Ude itkuropän täganpäñä äma ekäni äworenpän ägiñ kädät u peñkut.

¹² * Täñ, apiño imaka imaka yabänpän-nadäk täkamän u wäranigän kañuruk ikek, glas waki terak mäjonin säkgämän nämo kak täkamän ude bumik yabänpän-nadäk täkamän. Upänkañ kami inam kowat-kawän api täne. Apiño Anututa nämo nadäwa tärek täkañ. Upänkañ kadäni uken api nadäwa täreneñ, Anututä näkño mebärina nadäwän tärekinik täk täyak ude.

¹³ * Tänpäkañ imaka u nämo ahänjirän imaka yaräkubätä bureni täkañ uwä ñode; Nadäkinik, ba imaka Anututä kämi nimikta yäwani unita bänep peñpäñ itsämäk, ba bänep iron täktäk kädät. Täñkañ imaka yarä unitäño intäjukun-inik uwä bänep iron.

14

Munapiktä iron kubäkubä nimik täyak

¹ * Unita notnaye, iron kädät bureni u iwatta piäni kehäromigän täneñ. Tänpän iron Kudupi Munapiktä nimik täyak u yäpmäkta imaka, piäni

---

* **13:12:** 2Ko 5:7; Jem 1:23   * **13:13:** 1Te 1:3; 1Jo 4:16   * **14:1:** 1Ko 12:31; 1Ko 14:39

täneŋ. Täŋkaŋ iron tägagämän kubä ɲode, Anutu täŋo meni jinom yäŋahäkta kehäromi u yäpmäkta iyaptak täkot. ² Nadäkaŋ, man kotäk kudupi, Munapik-ken nanik u yäkyäk täga upäŋkaŋ äma man kotäk uterak yäk täkaŋ uwä ämatä nadäkta nämo yäk täkaŋ. U Anutu-kätgän iniken man käbop nanik yäŋpäŋ-nadäk täkaŋ. Täŋirä man kotäk uwä äma ätutä nämo nadäwä tärek täkaŋ. ³Täŋpakaŋ äma Anutu täŋo meni jinom yäŋahäk täkaŋ uwä ämatä nadäkta yäk täkaŋ. Man yäk täkaŋ unitä ämawebe täŋ-kehäromtaŋ yämiŋpäŋ nadäkiniki täŋmeham taŋit, bänepi täŋpidäm taŋit täk täyak. ⁴Täŋ, äma man kotäk kudupi terak yäk täkaŋ uwä inigänpäŋ täŋkentäŋ yämik täyak. Upäŋkaŋ äma Anutu täŋo meni jinom yäŋahäk täkaŋ uwä äbot täŋpani kudup täŋ-kehäromtaŋ yämik täkaŋ.

⁵ * Unita näkŋo gärip uwä ɲode; In kudup-tagän man kotäk kudupi, Munapik-ken nanik u yänayäŋ täŋo uwä gäripi nadäwet. Upäŋkaŋ gäripna taŋi-inik pätak uwä in kudup Anutu täŋo meni jinom yäŋahäŋirä ämawebe mebäri kwawak nadäneŋta kehäromi tamani. U mebäri ɲodeta yäyat; Äma Anutu täŋo meni jinom yäŋahäk täkaŋ uwä, äma man kotäk kudupi terak yäk täkaŋ u yärepmit täkaŋ. Upäŋkaŋ äma man kotäk kudupi yäŋirä äma kubätä man u yäpmäŋ äyäŋurirän äbot täŋpani kudup täŋkentäŋ yämayäŋ täko uyaku täga. ⁶ Unita notnaye, ɲodeta ket nadäwut; Näk inken ärenpäŋ man kotäk kudupi terak yäwawä unitä jide ude täŋkentäŋ tamed? Nämo, bureni täŋkentäŋ tamayäŋ nadäŋpäŋä ɲode täŋpet;

---

* 14:5: Nam 11:29

Man kubä Anututä näwerani u täweret, ba Anutu täño nadäk kubä yäpmpäpän yänahänpän täweret, ba Kudupi Munapik terak Anutu täño meni jinom yänahänpän täweret, ba Anutu täño man ätu täwetpän täwonärewet. Ude täjpero uyaku täga täj kentän tamet.

⁷ Unita imaka irit ikek nämo, mämä-mämägän täjpani unita nadawut; Kap kubä tewayän nadänpän uhuwep säkgämän nämo piaweno, ba gita injitpän säkgämän nämo ureno uwä jide täjpän ämatä kap upän teyak yän nadawä tärenej? Täga nämo! ⁸ Ba womat säkgämän nämo piänirä mebäri unita piäkan yän nämo nadawä tärenej. ⁹ Täjpän in udegän, manbinam man kotäk kudupi terak yänirä jide täjpän ämawebetä man kotäk u nadawä tärenej? Täga nämo. Manka uwä jop piän kunej. ¹⁰ Täjpäkan kome terak ämatä man kotäk mebäri mebäri yäk täkan. Man kotäk u mebäri kudup kwawak pätkän. ¹¹ Täj, äma kubätä man kotäk näkä nämo nadawani u yänirän nämo nadawa tärenejo uwä äma unita kubäken nanik yän nadawet, ba äma u näka kubäken nanik yän udegän nadawek. ¹² Unita Munapik täño iron kubäkubä yäpmpäta pidämtak täkan u täga upänkan iron äbot täjpani täj-kehäromtan yämik täkan upän yäpmpän kuñatta ehuranigän täk täkot.

¹³ Mebäri unita äma kubä man kotäk kudupi yäka kehäromi imani uwä ämawebe ätutä nadäkta mani u yäpmpän äyänjurekta kehäromi yäpmpäta Anutu-ken yänapiwek. ¹⁴ Imata, näk man kotäk kudupi yänpän Anutu-ken gera yäwero uwä bänepna-tägän täjpet, nadäk-nadäkna guñ parirän.

15 * Unita jide täņpet? Eruk, ŋode kaņ täņpa yāņ nadätat; Bänepnatä yāņapiņirän nadäk-nadäknatä nadäwän-tärewäpāņ menatä yāņahäk täyon. Ba kap tektek udegän. Bänepnatä kap tenjirän nadäk-nadäknatä nadäwän-tärewäpāņ menatä kap tek täyon. ¹⁶ U ŋodeta yäyat; Gäkä man kotäk kudupi yāņpāņ bänepka-tägän Anutu-ken yāņapik man yāņpāņ iniņ orereno uwä jide täņpāņ äma man kotäk u nämo nadäwanitä manka u nadäwä tärewäpāņ täņkehärom takta “U bureni” yāņ yänen? U täga nämo! ¹⁷ Iniņoret man yäweno u täga upāņkaņ notkapak kubä gäkņo man kotäk unitäņo mebäri nämo nadäweko u jide täņpāņ manka unitä täņkentäņ imek? Täga nämo!

¹⁸ Nadäkaņ? Näkņagän it täyat-ken uken Anutu iniņ oretta in kudup tärepmitpāņ kadäni kadäni man kotäk kudupi terak yäk täyat unita Anutu bänep täga nadäņ imik täyat. ¹⁹ Ude täk täyat upāņkaņ Anutu iniņoret käbeyä-ken ämawebetä näkņo man nadäwä tärewut yāņpāņ man kotäk kwawani terak täga yäwetpāņ yäwoņärewet. Upāņkaņ kotäk kudupipāņ imata man käreņi boham yäweret? Man käreņi yāņjira nadäņpāņ mebäri nämo nadäwä täreneņ.

²⁰ * Unita notnaye, ironjironj ude itkaņ ägiņ täņo nadäk nämo yäpmāņ kuņatneņ. Nämo, nadäk-nadäkjin uwä Munapik täņo nadäk, äma ekäni täņo nadäk ude yäpmāņ kuņatneņo upāņkaņ täktäkjin uwä nanak pakitä kudän wakiwaki täkta nämo nadäk täkaņ ude kuņat täkot. ²¹ Täņpākaņ Anutu täņo man ŋode kudän täwani;

---

* 14:15: Efe 5:19 * 14:20: Efe 4:14; Plp 3:15

Ekänitâ ḡode yäyak; Näk äma kudupi yäniḡ kirewa äma äbot ḡo man kotäk kudupi terak manna biḡam yäwetnayäḡ täḡo upäḡkaḡ nämoinik api nadäḡ namineḡ.
Ais 28:11-12

22 Man unitäḡo kukḡini ḡode yäwa; Kotäk kudupi terak man yäkyäk uwä nadäkinik täḡpani täḡkehärom takta pewän ahäwani nämo. Nämo, u kudän ude Anututä äma nadäkinik nämo täḡpanita iniken kehäromi yäwoḡärek täyak. Täḡ, Anutu täḡo meni jinom yäḡahäk-ahäk uwä nadäkinik täḡpanitâ nadäkta yäwani. 23* Unita ḡode nadäwut; Äbot täḡpanitâ Anutu iniḡoretta käbeyä täḡpāḡ kuduptagän man kotäk kudupi terak yäḡirä äma jopi ba nadäkinik nämo täḡpani kubätä bämopjin-ken itpāḡ-nadäḡpāḡ ḡode täwerek; Täḡḡuḡḡuḡ täḡkaḡ yäkaḡ yäk. 24* Täḡpākaḡ äbot täḡpani kuduptagän Anutu täḡo meni jinom yäḡahäḡirä äma jopi ba nadäkinik nämo täḡpani unitä nadäḡpāḡ man nadäweko unitä bänepi yäpurirän eruk, iniken mebäri ḡode kaḡpāḡ nadäwek; Näk momi täḡpani yäk. 25* Nadäk-nadäk waki bänepi-ken käbop irani u kwawak pewän ahäḡ imiḡirän gukut imäpmok täḡpāḡ Anutu iniḡ orerek. Täḡpāḡ ḡode yäḡahäḡpāḡ täwerek; Anutu bämopjin-ken bureni-inik itak yäk.

Iniḡoret käbeyä-ken kudän jide täne?

26* Eruk notnaye, unita yäḡpāḡ kädet siwoḡi jide ude iwatne? Inä Anutu iniḡ oretta käbeyä

---

* 14:23: Apos 2:13   * 14:24: Jon 16:8   * 14:25: Ais 45:14;
 Sek 8:23; Jon 4:19   * 14:26: 1Ko 12:8-10; Efe 4:12

tänpän ñode täk täkañ; Äma kubätä kap tewek. Tänpäkañ kubäwä Anutu täño man kubä täwetpäñ täwoñärewek. Täñ, äma kubätäwä nadäk kubä Anutu-ken nanik yäñahäwek. Täñkañ kubätäwä kotäk kudupi terak yäwek. Yäñirän kubätä man kotäk unitäño mebäri yäñahäwek. Imaka u kudup Anutu täño äbot täñpani ämawebe täñkehärom takta täneñ. ²⁷ Ñodeta yäyat; Äma ätutä kotäk kudupi terak yäna yänpänä mäyaptä nämo yäneñ. Yarä ba yaräkubä-tägän yäneñ. Kubätä yäwänä kubätä yäwek. Täñkañ äma kubäkubä täñkentäki mebäri yäpmän äyänurani nikek. ²⁸ Täñ, äma kubätä man yäpmän äyänuranita wäyäkñewän waneño uwä käbeyä-ken kotäk kudupi terak nämo yäwek. Nämo, ini bänepi-ken, Anutu-tägän nadäkta yäwek. ²⁹ * Ba Anutu täño meni jinom yäñahäwanita udegän yäyat; Äma yarä ba yaräkubä bumik yäneñ. Yäñ irirä ätutä man unitäño mebäri ket yäpmän daniñpäñ yänpän-nadäk täneñ. ³⁰ Tänpäkañ äma kubä mañjirän Munapiktä bänepi-ken man kädet jide pewän ahäñirän u yäñahäwayän tänpänä man yäñ ireko u bitnänpän iränkañ äma uwä yäwek. ³¹ Anutu täño meni jinom yäñahäk-ahäk u imaka täga kubä. Unita in u täk täkañ uwä injin kubäkubätä yäñahäk täkot. Yäñahäñirä ätu juku penpäñ Anutu täño man mebäri nadänpän bänepi täñ-kehäromtak täkot. ³² Imata, Kudupi Munapiktä täñpewän äma kubä Anutu täño meni jinom yäñahäkta nadäweko uwä iniken menita watäni itpäñ kubätä yäwän täreñjirän täga yäñahäwek. ³³ Unita nadäkañ? Anutu uwä yäñuruk-uruk ba täñuruk-uruk Anutu nämo, u

* **14:29:** Apos 17:11; 1Te 5:21

Anutu kwini pewän ahäwani.

³⁴ * Tänpäkaŋ äbot tänpäni ätuken Anutu iniŋoret käbeyä-ken webewä man kum it täkaŋ, inken udegän it täkot. Webetä ude tänpäŋ Moses täŋo бага man terak yäwani ude äpani kaŋ irut. ³⁵ Man kubä nadäneŋo unitäŋo mebäri nadänayäŋ nadänpäŋä ini eniken kuŋkaŋ äpiye yäweräkaŋ kaŋ yäwet tänpüt. Webetä Anutu iniŋoret käbeyä-ken yäkyäk u kädet siwoŋi nämo.

³⁶ Tänpäkaŋ inä kädet päke yäyat u nämo iwat täkaŋ unita jide? Anutu täŋo man inken naniktä ahänkuk? Ba in-tägän nadänkuŋ? ³⁷ * Eruk, inken nanik kubätä inita nadänirän Anutu täŋo meni jinom yänahäwani, ba Munapik ikek tänpäko uwä man kudän täŋ tamitat ŋowä Ekäni täŋo jukuman ude nadäwän tärek täkot. ³⁸ Tänpäŋ äma kubätä manna ŋo nadän äwaräkuk tänpayäŋ täko uwä äma udewani mäde kaŋ ut yämut. ³⁹ Unita notnaye, ŋode nadäwut; In Anutu täŋo meni jinom yänahäwani ude itta gwäk pimik täkot. Ba man kotäk kudupi terak yäkta бага nämo peŋkireneŋ. ⁴⁰ * Upänkaŋ Anutu iniŋoret käbeyä tänpäŋä kudän siwoŋi säkgämän täŋirä käbeyä säkgämän ahäk täyon.

15

Kristo awaŋken naniktä akuŋkuk

¹ Eruk notnaye, Manbiŋam Täga täwetpäŋ täwoŋärenkuro u äneŋi yänkodak tänpäŋ täwetat. Manbiŋam u nadänpäŋ initkuŋ, ba uterak

* **14:34:** 1Ko 11:3; 1Ti 2:12; Tai 2:5 * **14:37:** 1Jo 4:6 * **14:40:** Kol 2:5

nadäkinikjin yengämä pek täkañ. ² Näkä Manbiñam Täga yäñahänpäñ täwetkuro u injit-inik täkañ u täñpäwä wakiken nanik täga wädäñ tädotpäñ api tepmañpek. Täñ, nadäk kubä yäpmäñ kuñatnayäñ täño uwä nadäkinikjin u jopigän api täñpek.

³ * Manbiñam doni nitek näka namani ugänpäñ inta tamiñpäñ ñode täwetkut; Kristo uwä wakininta kowata kumbuk, man kudän terak yäwani udegän.

⁴ * Kumbänpäñ äneñkuñ. Täñpäkañ man kudän terak yäñ imani udegän, kepma yaräkubä tärenjirän awañ gänañ naniktä kodak täñpäñ akuñkuk. ⁵ * Akuñpäñ intäjukun Kefas wäpi kubä Pita u ahäñ imiñkuk. Täñkañ äma 12 yäñ yäwerani* u ahäñ yämikgän täñkuk. ⁶ Täñkañ nadäñ imikinik täñpani 500 ude bumik äbot kubä-kengän irirä kwawak ahäñ yämiñjirän kañ moreñkuñ. Uken nanik ätu kumbuñopäñ mäyap pen kodak itkañ. ⁷ * Nadäñ imikinik täñpani u ahäñ yämiñpäñä Jems ahäñ imikgän täñkuk. Jems ahäñ imiñpäñä aposoro kuduptagän ahäñ yämiñkuk.

⁸ * Eruk päke u ahäñ yämiñtäñ äbätängän mäden-inik kädet inigän kubä terak näk ahäñ namiñkuk, aposoro ätu ahäñ yämiñkuko udegän nämo. ⁹ * Näk aposoro äpanitä äpani-inik. Näk Anutu täño äbot däpmäñ yäwat kirek täñkuro unita aposoro wäp nämo yäpnañi. ¹⁰ * Upäñkañä apiño aposoro it täyat uwä Anutu täño orakorak näkä terak

* **15:3:** Ais 53:8-9 * **15:4:** Mat 12:40; Apos 2:24-32 * **15:5:**

Luk 24:34; Mat 28:16-17 * **15:5:** Äma 12 yäñ yäwerani yäyak u Jesu

täño iwaräntäkiye 12 unita yäyak * **15:7:** Luk 24:50 * **15:8:**

Apos 9:3-6; 1Ko 9:1 * **15:9:** Efe 3:8; 1Ti 1:15 * **15:10:** Apos

8:3; 2Ko 6:1; 2Ko 11:5,23

patkuko unitä nepmanpän ude itat. Ekäni täño orakorak näkken patkuko u bureni nämowä nämö täñkuk. Näkä piä täñkuro u täñ dämikinik täñkut, ätu täño yärepmitak. Upäñkañ imata näkña wäpna jop yäpmäñ ärowet? Nämö, Anutu täño orakorak näkken pätak unitä kehäromi namiñirän piä u täñkut. ¹¹ Unita näk ba aposoro ätu uwä piä mebäri kubägän täk takamäñ. Nin kuduptagän manbiñam mebäri kubägän yäñahäk takamäñ. Yäñahäñitna nadäñpäñ nadäkinik täñkuño u.

Kumbanitä äneñi akukakukta man

¹² Kristo uwä kumbani-ken naniktä akuñkuk, manbiñam ude yäñpäñ täweritna imata inken nanik ätutäwä kumbani-ken naniktä akukakuk täño käderi nämö pätak yäñ yäk täkañ? ¹³ Kumbani-ken akukakuk nämö pätak u täñpawä, eruk Kristo imaka, kumbani-ken naniktä nämö akuñkuk yäñ nadäneñ. ¹⁴ Täñkañ Kristo nämö akuñkuk yäwänä mani biñam yäk takamäñ u bureni nämö täñpän, ba nadäkinikjin u udegän, jopi täñpän. ¹⁵ * Ba ugän nämö. Nin Anututa ñode yäñkumäñ; U Kristo kumbani-ken nanikpäñ yäpmäñ akuñkuk. Täñpäkañ kumbani-ken naniktä akukakuk nämö parän yäwänäku Anututä jide täñpäñ Kristo yäpmäñ akwän? Unita man yäñkumäño u Anutu meni yäpurärätpäñ jop manman yäwani ude tänam. ¹⁶ Unita äma kumbani-ken naniktä nämö api akuneñ yäñ yäñpänä Kristota udegän kumbani-ken naniktä nämö akuñkuk yäñ yäk takot. ¹⁷ Täñ, Kristotä kumbani-ken naniktä nämö akuñkuk yäwänäku nadäkinikjin bureni nämö, jopigän täyek.

* **15:15:** Apos 1:22, 4:33; Apos 5:32

Ba momijin pen pat tamitek. ¹⁸ Ba Kristo nadəŋ imiŋpəŋ kumbuŋo u imaka, kuməŋpəŋ paot-inik təŋpəm. ¹⁹ Təŋkaŋ udegən, Kristotä nin kome terak ŋogən təŋkentəŋ nimən yəwənäku butewaki äbot bureni-inik yəŋ niwet täkäneŋ.

²⁰ * Upəŋkaŋ ude nämo! Kristo u bureni-inik kumbani-ken naniktä äma kumbanita intäjukun təŋpəŋ akuŋkuko itak! Ude unita äma kuməŋpeŋ kwani imaka, kumbani-ken naniktä bureni-inik api akuneŋ. Jesu təŋo akukakukitä ude təŋkehärom təŋkuk. ²¹ * U ŋode; Äma kubätä kuməŋ-kuməŋ pewän ahəŋkuŋo udegən äma kubä-tägən kumbani-ken naniktä akukakuk pewän ahəŋ nimiŋkuk. ²² Adamtä äbotken nanik kuduptagən kumäk takaməŋ udegən Kristotä äbotken yəpurärarani u kuduptagəntä kumbani-ken naniktä api akuneŋ. ²³ * Təŋpəŋ kumbani-ken naniktä akukakuk tawaŋ ŋode təŋpani; Intäjukun-inik Jesu. U mädeni-ken äbäkäbäk kadänini-ken unitəŋo äboriyetä api akuneŋ. ²⁴ Äboriyetä akuŋirä eruk tärek-tärek kadäni bureni api ahäwek. Kadäni uken Kristotä imaka imaka waki kehäromi nitek ba wäpi biŋam ärowani nitek u kuduptagən təŋo kehäromi yəpməŋ äpäkinik api təŋpek. Ude təŋkaŋ kome ba imaka päke yabəŋ yəwatpəŋ intäjukun it täyak u Anutu Nanta api iniŋ kirewek. ²⁵ * U imata, Kristotä intäjukun-inik itpəŋ kaŋiwat piä täkta yəŋ imani. Intäjukun-inik irirən Anututä iwan kuduptagən təŋo kehäromi yəpməŋ äpəŋpəŋ Kristo gämori-ken yepmaŋpänkaŋ eruk, piäni u api

---

* **15:20:** Kol 1:18   * **15:21:** Rom 5:12,18   * **15:23:** 1Te 4:16;

Rev 20:5   * **15:25:** Mat 22:44

tänpän täreneŋ. ²⁶ * Tänpäŋ iwan ätu däpmänpäŋ iwan pähap, kumäŋ-kumäŋ unitäŋo kehäromi utpewän paot-inik api tänpək. ²⁷ * Unita Anutu täŋo man kubä ŋode kudän täwani; Anututä imaka kuduptagän Kristo gämori-kengän api yepmaŋ morewek. Täŋkaŋ man “imaka kuduptagän” uwä Anutu inita bok nämo yäyak. Anututä Jesu gämori-ken nämo api irek. Nämo, Anutu unitä imaka päke u Kristo gämori-kengän yepmaŋpani. ²⁸ Eruk, imaka kuduptagän u Kristo gämori-ken yepmaŋpän irirä, Kristo ini-tägän ini Anutu gämori-ken api tewek. Ude täŋirän Anutu, imaka imaka nanaki gämori-ken pewani unitä imaka kuduptagänta intäjukun-inik api irek.

²⁹ Eruk, kumbanitä kumbani-ken naniktä nämo api akuneŋo u tänpäwä imata äma ätu noriye kumbanita kome yäpmänpäŋ ume yäpmäk täkaŋ? Anututä äma kumbani nämoinik api yäwän kikŋutneŋo u tänpäwä imata noriye kumbani komeni yäpmänpäŋ ume ärut täkaŋ? Unitäŋo bureni jide api ahäwek? ³⁰ * Ba ninä jide? Äma mäyaptä Kristota yänpäŋ kokwawak nadäŋ nimik täkaŋ. Unita kumbani-ken naniktä akukakuk nämo pätak u tänpäwä imata komi u gänaŋ jop nadäŋ wari kuŋatne? ³¹ Unita notnaye, bureni-inik täwetat; Kumäŋ-kumäŋ kepmani kepmani kaŋ-ahäwayäŋ täk täyat. Upäŋkaŋ komi piä u imaka bureni pewän ahäk täkaŋ. Injinta nadäwut; Ekäninin Kristo Jesuta biŋam tepmaŋkuro unita oretoret pähap nadäk täyat. ³² * Näk näkŋaken

* **15:26:** Rev 20:14, 21:4   * **15:27:** Sam 8:6   * **15:30:** Rom

8:36   * **15:32:** 2Ko 4:10-11; Luk 12:19-20

gärip iwatpäñ piä ño tāk täyat u täñpawä imatäken yäpmäkta nadäñpäñ Efesus yotpärare-ken tom ägwäri, meni komi komi-kät ämik täñkumäñ? Ude jop nadäñ täñpet? Nämoinik, kumbani-ken naniktä akukakuk nämo pätak u täñpawä nininken gärip terak kuñat tākäna! Ba man ñode yäwani täga iwatne;

*Äma kubä kwep kumbeko ujeta ñodetä tom ketem
täñ tuñum täñpäñ äñnañ isiwa yäñ nadäwek.
Ais 22:13*

³³ Unita notnaye, in äma ätu yabäñ äwaräkuk täñirä jop manman nämo yäñ-täkñatneñ. In man ñode yäwani u nadäkañ? Äma wakikät not täñpäñ itnayäñ tämäño uwä nintäño täktäknin täga u api yäpä waneñ. ³⁴ * Unita in nadäk-nadäkjin äneñi nadäwä tumbäpäñ momi täktäk kädet pewut. Inken nanik ätutä Anututa täñguñtak täkañ unita nadäñpäñ mäyäk tawut yäñ yäñpäñ täwetat.

Kumbanitä gup kodaki yäpneñ

³⁵ * Eruk äma kubätä ñode käwep näwet yabäwek; Äma kumbani jide täñpäñ äneñi api akuneñ? Ba akunayäñ täkañ uwä gupi jidewanitä api akuneñ? ³⁶ Wära! Man udewani guñ täño man! Unita ñode nadäwut; Yänat mujipi kome gänañ äpmonpäñ gupi nämo paraweko uwä jide täñpäñ imätpäñ kodaki abek? ³⁷ Imaka mujipi pik täkañ uwä burenitä ahäkta gäripi nadäñpäñ pik täkañ udewani nämo. U mujipi-gänpäñ pik täkañ. ³⁸ * Täñpakan

* **15:34:** Rom 13:11; Apos 26:8; 1Ko 6:5   * **15:35:** Jon 12:24

* **15:38:** Stt 1:11

Anututä nadäwän tärewäpän gupi täño wärani yän imiŋkuko udegän ahänirän yabäk takamän. Mujiipi uwä mebäri inigän inigän ahäk takan. ³⁹ Gup täño mebäri udegän, kubägän nämo. Äma nintäño gupnin u inigän. Tom täño inigän, barak täño inigän, gwägu tom täño inigän. ⁴⁰ Tänpäkan kunum ba kome udegän. Kunum gänaŋ ba kome terak imaka imaka itkan. Täŋkan kunum gänaŋ itkan unitäño epmäget inigän. Ba kome terak itkan unitäño epmäget u inigän. ⁴¹ Täŋkan edap täño penyäŋeki inigän. Komepak täño penyäŋeki inigän. Guk täño penyäŋeki inigän. Tänpäkan guk täño penyäŋeki kubägän nämo, inigän inigän.

⁴² Eruk, kumbani-ken naniktä akukakuk unitäño mebäri udegän pätak. Komegup änek takamän uwä parakta yäwani. Täŋ, kumbani-ken nanik akunayän tämäño uwä gupnin kodaki u inigän, nämo api parawek. ⁴³ * Äneŋpani uwä kaŋoreri nämo. Täŋ, akukta yäwani uwä kaŋoret ikek. Äneŋpani uwä kwini, akukta yäwani uwä kehäromi niked. ⁴⁴ Äneŋpanitä komegup ikek, akukta yäwanitä kunum täño gup ikek. Kome täño gup itak udegän kunum täño gup itak.

⁴⁵ * Unitawä ŋode kudän täwani; Äma bian ahäwani Adam uwä iritgän yäpuk. Täŋ, Adam mäden nanik uwä Munapik ikek irit kehäromi unitäño mähemi täŋkuk. ⁴⁶ Tänpäkan Munapik ikek irittä intäjukun nämo ahänkuk. Nämo, u mäden ahänkuk. Komegup ikek irittä intäjukun ahänirän Munapik ikek mädengän iwatkuk. ⁴⁷ * Tänpän

* **15:43:** Plp 3:20-21 * **15:45:** Stt 2:7; Jon 6:63; 2Ko 3:6,17

* **15:47:** Stt 2:7

Adam biani komepäŋ tãŋpani unita komen äma tãŋkuk. Tãŋ, Adam mäden nanik uwä kunum gãnaŋ nanik. ⁴⁸ Komen äma tãŋkuko udegãn kome terak nanik äboriye tãkamãŋ. Tãŋ, äma kunum terak nanik udegãn kunum terak nanik äboriye ude api itne. ⁴⁹ Tãŋpãkaŋ äma kome terak nanik tãŋo gup wädãna äronkuŋo uwä, udegãn äma kunum gãnaŋ nanik tãŋo gup api wädãna äronëŋ.

⁵⁰ * Notnaye, ŋodeta yäyat; Komegup ikektä Anutu tãŋo kaŋiwat yewa gãnaŋ täga nãmo api ärone. Ba imaka parakta yãwanitã irit kehãromi, nãmo parak täyak u täga nãmo api korewek.

Kumãŋ-kumãŋ tãŋo kehãromi u paotkuk

⁵¹ * Eruk, juku peŋirã man kãbop nanik kubã täwerayãŋ; Nin kuduptagãn nãmo api kumnero upãŋkaŋ äyãŋutpãŋ gup kubã wädãna äronayãŋ tãkaŋ u kuduptagãn api täne. ⁵² * Womat mãmã yãŋirãn u pit kubãgãn api täne. Womat mãmã u yãŋirãn kumbanitã akuŋpãŋ parak-paraki nãmo api itne. Ba parawanitã itnayãŋ tãkaŋ upãŋkaŋ äyãŋutpãŋ gup mebãri kubã kehãromi nitek u api wädãna äronëŋ. ⁵³ * Bureni-inik! Gup ŋo parakta yãwani unitãkaŋ irit kehãromi tãŋo tek ude mät wädãna äronëŋ. Ba kumãŋ-kumãŋta yãwani unitãkaŋ irit kehãromi mät korewek. ⁵⁴ * Tãŋpãkaŋ imaka parakta yãwanitã irit kehãromi tãŋo tek wädãwã ärowãkaŋ, ba kumãŋ-kumãŋta yãwanitã irit kehãromi korewãkaŋ eruk man ŋode kudãn täwanitã api kehãrom täwek;

* **15:50:** 1Ko 6:13   * **15:51:** 1Te 4:15-17   * **15:52:** Mat 24:31

* **15:53:** 2Ko 5:4   * **15:54:** Ais 25:8

*Anutu u iwan irepmit-inik täņkuk.
Täņpewän irit burenitä kumäj-kumäj daiņkuk! Ais
25:8*

*⁵⁵ Unita kumäj-kumäj, gäk kehäromika de?
Kumäj-kumäj gäņo käripka de? Hos 13:14*

⁵⁶ * Unita nadäkaņ? Momitä kumäj-kumäj täņo kärip ude täyak. Ba бага manta yäņpäņ momitä kehäromi nitek täyak. ⁵⁷ Upäņkaņ Anutu uwä Ekäninin Jesu Kristo iniņ kireņpewän iwaniye unitäņo kehäromi yäpmäņ äpuko unita Anututa bänep täga pähap nadäk täkana!

⁵⁸ * Eruk notnaye tägagämän, mebäri unita nadäkinikjin nämo pewä putäreneņ. Nämo, kehärom taņpäņ Ekäni täņo piä kadäni kadäni gwäk pimiņpäņ täk täkot. Ekänita yäņpäņ piä täņirä bureni nämowä nämo api ahäwek yäņ nadäņpäņ täk täkot.

16

Äbot täņpanita moneņ täņkentäņ yämikta man

¹ * Eruk man kubä ñode; Anutu täņo kudupi ämawebe bäräpi terak itkaņ unita moneņ täņkentäņ yämikta yäņpäjä Galesia komeken nanik äbot täņpani yäwetpäņ yäwoņäreķ täņkuro udegän täk täkot. ² Uwä ñode yäwetkut; In kubäkubätä moneņ kaņ-ahänayäņ täkaņ u Sande Sande yäpmäņ danipäņ taņi täga penäņi ude ini-ini käbop inigän kaņ pek täņput. Jop ittängän näkä äreņira moneņ kaņ-ahäkta pipiri täneņta. ³ Ude täņirä näk

* **15:56:** Rom 6:14, 7:13 * **15:58:** 2Sto 15:7; Rev 14:13 * **16:1:** Rom 15:25-26; 2Ko 8:1-9; Gal 2:10

ärenpänä äma iwoyänayän täkaŋ unitäŋo mebäri uwä man kudän terak kudän täŋpän yämakaŋ monen bänep tägata pewani u yäpmän Jerusalem api kuneŋ. ⁴ Näkŋa bok kunaŋi täŋpawä bok api kune.

⁵ * Tawaŋ ŋode peyat; Pengän Masedonia kome kuŋkaŋ äbot täŋpani-kät ätu itkaŋ inken api ärewet.

⁶ * Inken ärenpän kadäni käroni bumik käwep api iret. Kadäni käroni bumik it yäpmän äronira iwän mänit kadäni käwep api tärewek. Irira intä kädetta täŋkentän namäkaŋ kome uken-uken api kuŋaret.

⁷ * Kadäni ŋodeken päre inkät kadäni keräpigän itkaŋ kome ätuken kukta nämo nadätat. Nämo, kämi ärenpän inkät kadäni käroni bumik itta gäripi nadätat. Unita Anututä nadän namänä ude api täŋpet. ⁸ Täŋpakaŋ apiŋode Efesus komeken ŋo itta nadätat. Ŋo irira Pentikos orekirit ahänjirän uyaku inken api ärewet. ⁹ * U imata, ŋoken Ekänitä piä taŋi kubä täkta kädet täwit namitak. Piä täŋira bureni taŋi pewän ahäkaŋ. Upänkaŋ äma mäyaptä piä unita iwan täkaŋ.

¹⁰ * E man kubä ŋode; Timotitä inken käwep api ärewek. Ärenjirän not täŋ iminjirä umun terak nämo irek. Nadäkaŋ, uwä näkä Ekäni täŋo piä täk täyat udegän täk täyak. ¹¹ * Unita äma kubätä Timotitä nadawän äpani nämo täŋpek. Nämo, täŋkentän iminjän tewä yäpmän bänep pidäm terak täŋtäŋ kuŋtängän äyänutpen äneni näkŋaken kaŋ äbän. Ukät äbot täŋpani ätukät äbäkta api itsämbet.

---

* **16:5:** Apos 19:21   * **16:6:** Rom 15:24; Tai 3:12   * **16:7:** Apos 18:21   * **16:9:** Apos 19:8-10; 2Ko 2:12; Kol 4:3; Rev 3:8   * **16:10:** 1Ko 4:17   * **16:11:** 1Ti 4:12

12* Tãŋkaŋ notninpak Apolos unita ŋode tãwetat; Uwã äbot tãŋpani ätukät inken ärekta peŋ iwerira nãmo pidãm täyak. Kadãni ŋoken nãmo kãwep, kadãni kubãta nadãwãn tãgawãwã api ärewek.

Ekãni tãŋo piã äma nadãŋ yãmik tãkot

13* Notnaye, nadãŋit nadãŋit kuŋat tãkot. Tãŋkaŋ nadãkinikjin nãmo pewã putãreneŋ. Nãmo, nadãŋ tãpãneŋpãŋ nadãkinikjin tãŋkehãrom taŋpãŋ kehãromigãn kuŋat tãkot. 14 Tãŋpãŋ imaka kuduptagãn bãnep iron terakgãn tãk tãkot. 15* Tãŋpãkaŋ notnaye, man kubã, Stefanus ba äboriye unita yãŋira nadãwut. Uwã Grik komeken unitã jukun bãnep äyãŋutpãŋ Ekãnita biŋam tãŋkuŋ. Tãŋkuŋo Anutu tãŋo kudupi ämawebeniye in bãmopjin-ken watã piã tãk tãkaŋ. Unita ŋode peŋ tãwetat; 16* In äma u ba noriye ätu Ekãni tãŋo piã tãŋpãŋ komi nadãk tãkaŋ, äma udewani tãŋo man buramiŋ yãmik tãkot.

17 Stefanus, Potanus, ba Akakus u nãkken äbãŋirã bãnep tãga nadãŋ yãminkut. Inta nïkek unitã pãbã nabãŋirã tãgagãmãn nadãŋkut. 18* Äma unitã in ba nãka bok bãnep pidãm tãŋ nimiŋkuŋo unita äma udewanita nadãŋirã säkgãmãn tãk tãkot.

19-20** Tãŋpãkaŋ Esia kome ŋonitãŋo äbot tãŋpani kuduptã inta bãnep oretoret man pewã ärekaŋ. Tãŋpãŋ Akwila Prisila yanãpi u imaka, Ekãni wãpi terak bãnep oretoret man pewãn ärekaŋ. Ba äbot tãŋpani Anutu iniŋoretta yanãpi yarã unitã enjiken

* **16:12:** 1Ko 1:12, 3:6 * **16:13:** Sam 31:24; Efe 6:10 * **16:15:** Rom 16:5; 1Ko 1:16 * **16:16:** 1Te 5:12 * **16:18:** Plp 2:29
* **16:19-20:** 2Ti 1:15; Apos 18:2,18,26; Rom 16:5 * **16:19-20:** Rom 16:16; 2Ko 13:12

käbeyä täk täkaŋ u, ba nadäkinik täŋpani notjiye Efesus kome ŋoken nanik u kudup imaka, man udegän tewä ärekaŋ. Täŋpäkaŋ injin-tägän Ekäni wäpi terak not täŋpäŋ kowat iniŋ orerän täk täkot.

²¹ * Pol näkŋa-tägän oretoret man täwetpäŋ wäpna kudän täyat ŋo.

²² * Täŋpäkaŋ äma kubätä Ekänita gäripi-inik nämo nadäŋpäŋä kädäpta biŋam täŋpän! O Ekäni, äbi!

²³ Eruk, Ekäninin Jesu täŋo orakoraki inken iton.

²⁴ Irirän Jesu Kristo terakgän in ba näk kowat kwasikorän täkamäŋ unita nadäŋ tamikinik täyat. Ugän.

---

* **16:21:** Kol 4:18; 2Te 3:17

* **16:22:** Gal 1:8-9

Anutu Täŋo Man
The New Testament and portions of the Old Testament
in the Tuma-Irumu Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen na sampela Olpela Testamen long
long tokples Tuma-Irumu long Niugini

copyright © 1997, 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tuma-Irumu

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-09-20

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

914cbf46-f59a-54d1-b209-0f763534edb5